Podpisany przez:
Przemysław Cichosz
dnia 27 października 2026 r.

UCHWAŁA NR XXXI/259/2026
RADY POWIATU TARNOGÓRSKIEGO

z dnia 27 października 2026 r.

w sprawie przyjęcia "Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035"

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 2, art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2026 roku poz. 1684 z późn. zm.[1)]) w zw. z art. 35a ust. 1 pkt 3 i pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Rada Powiatu
uchwala:

§ 1. Przyjmuje się "Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035", stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Tarnogórskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty.

Przewodniczący Rady
Powiatu

Przemysław Cichosz

[1)] Przepisy wprowadzające zmiany opublikowano w: Dz. U. z 2026r. poz. 252, poz. 912

Załącznik do uchwały nr XXXI/259/2026
Rady Powiatu Tarnogórskiego
z dnia 27 października 2026 r.

P O W I A T
TARNOGÓRSKI

Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035

Okres realizacji Programu: 2026-2035

ZLECENIODAWCA:

POWIAT TARNOGÓRSKI

Starostwo Powiatowe w Tarnowskich Górach

ul. Karłuszowiec 5, 42-600 Tarnowskie Góry

tel.: 32 381 37 71, faks: 32 381 37 27

mail: kancelaria@tgpowiat.pl, www.bip.tarnogorski.pl

ZLECENIOBIORCA:

CHILICO – KAROLINA SOBCZYK

ul. Struzika 17d/7, 41-806 Zabrze

tel.: 793 315 888

mail: kontakt@chilico.pl, www.chilico.pl

AUTORZY PROGRAMU:

dr n. o zdrowiu Karolina Sobczyk

dr hab. n. med. Mateusz Grajek

Julia Szałabska

Dokument opracowano pod kierunkiem zespołu koordynującego opracowanie Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 z ramienia Starostwa Powiatowego w Tarnowskich Górach.

Spis treści

Wykaz skrótów 5
Wprowadzenie 7
1. Niepełnosprawność i jej rodzaje 9
2. Podstawy prawne opracowania dokumentu 16
3. Metodyka badań 24
4. Diagnoza sytuacji osób z niepełnosprawnościami 27
4.1. Skala niepełnosprawności 27
4.2. Edukacja publiczna 41
4.3. Sport i kultura 44
4.4. Opieka zdrowotna i rehabilitacja lecznicza 47
4.5. Pomoc społeczna 50
4.6. Rehabilitacja społeczna 52
4.7. Rynek pracy i bezrobocie 66
4.8. Rehabilitacja zawodowa i zatrudniania 71
4.9. Przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami 75
4.10. Organizacje pozarządowe 77
4.11. Wnioski i rekomendacje 81
4.12. Analiza SWOT 85
5. Zasoby instytucjonalne w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami 88
5.1. Infrastruktura pomocy społecznej 89
5.2. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach 98
5.3. Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych 98
5.4. Powiatowy Urząd Pracy 99
5.5. Instytucje integracji społecznej i zawodowej 100
6. Założenia strategiczne 104
6.1. Cele operacyjne, zaplanowane interwencje i wskaźniki ich realizacji 104

6.2. Finansowanie realizacji zaplanowanych działań 112
6.3. Wdrażanie, monitoring i ewaluacja programu 112
Spis tabel 114
Bibliografia 116

Wykaz skrótów

AOS	–	ambulatoryjna opieka specjalistyczna
BDL	–	Bank Danych Lokalnych
CIS	–	centrum integracji społecznej
CUS	–	centrum usług społecznych
CZP	–	centrum zdrowia psychicznego
DPS	–	dom pomocy społecznej
GSL	–	Informator NFZ o placówkach medycznych (Gdzie się leczyć?)
GUS	–	Główny Urząd Statystyczny
ICF	–	Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ang. *International Classification of Functioning, Disability and Health*)
INFZ	–	Informator NFZ o zawartych umowach
KIS	–	klub integracji społecznej
KS	–	klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi
KPP	–	Komenda Powiatowa Policji w Tarnowskich Górach
NFZ	–	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	–	Organizacje pozarządowe (ang. *non governmental organisations*)
NSP	–	Narodowy Spis Powszechny
OIK	–	Ośrodek interwencji kryzysowej
OPS	–	ośrodek pomocy społecznej
OW NFZ	–	Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia
PCPR	–	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	–	podmiot ekonomii społecznej
PIK	–	punkt interwencji kryzysowej
PO	–	placówki oświatowe
POZ	–	podstawowa opieka zdrowotna
POZP	–	Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035

PPPP – Powiatowa Poradnia Psychologiczno Pedagogiczna

PPS – placówka poradnictwa specjalistycznego

PSRON – Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych

PUP – powiatowy urząd pracy

PWDL – podmioty wykonujące działalność leczniczą

RPWDL – rejestr podmiotów wykonujących działalność leczniczą

SRPS – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035

ŚDS – środowiskowy dom samopomocy

WHO – Światowa Organizacja Zdrowia (ang. *World Health Organization*)

WTZ – warsztat terapii zajęciowej

ZAZ – zakład aktywności zawodowej

ZPCh – zakład pracy chronionej

Wprowadzenie

Obowiązek przygotowania i wdrażania programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami wynika z przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych[1]. Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 stanowi dokument o charakterze długofalowym, którego założenia pozostają w zgodzie z kierunkami rozwoju państwa określonymi w dokumentach strategicznych i programowych, a także z obowiązującymi regulacjami prawnymi oraz strategiami i programami przyjmowanymi na poziomie regionalnym i lokalnym.

Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 stanowi dokument sektorowy, obejmujący dwie zasadnicze części. Pierwsza z nich – diagnostyczna – umożliwiła diagnozę problemu niepełnosprawności na terenie powiatu tarnogórskiego. Szczegółowa analiza danych pozwoliła wskazać obszary wymagające interwencji ze strony władz samorządowych oraz pola współpracy z różnymi interesariuszami, w tym instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i sektorem prywatnym. W części diagnostycznej uwzględniono m.in. skalę niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim, kwestie związane z edukacją publiczną, sportem i kulturą, opieką zdrowotną i rynkiem pracy. Ponadto przeanalizowano dostęp do usług z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej. Uzupełnieniem diagnozy była analiza zasobów działających na terenie powiatu na rzecz rozwiązywania problemów osób z niepełnosprawnościami.

Druga część dokumentu ma charakter strategiczny i została opracowana na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy dot. niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim. Zawiera ona określenie celu

[1] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 913], art. 35a ust. 1 pkt 1.

głównego i celów operacyjnych oraz listę działań służących ich osiągnięciu. W końcowej części Programu przedstawiono natomiast mechanizmy finansowania planowanych do realizacji działań oraz system monitorowania i oceny ich skuteczności.

Dokument powstał na podstawie analizy danych zastanych w statystyce publicznej, a także na podstawie danych pozyskanych od Starostwa Powiatowego w Tarnowskich Górach oraz jednostek organizacyjnych Powiatu, w tym w szczególności Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowskich Górach.

Celem głównym Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 jest osiągnięcie możliwie najwyższego poziomu funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej w populacji osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim. Realizacja celu głównego możliwa będzie dzięki działaniom zaplanowanym w ramach następujących celów operacyjnych:

1) Wsparcie osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w zakresie zaspokajania potrzeb związanych z codziennym funkcjonowaniem,
2) Wsparcie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym poprzez działania z zakresu rehabilitacji społecznej,
3) Wsparcie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w rynku pracy poprzez działania z zakresu rehabilitacji zawodowej i zatrudniania,
4) Wsparcie poczucia bezpieczeństwa osób z niepełnosprawnościami poprzez działania na rzecz przestrzeganie ich praw,
5) Skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami.

Opracowany Program ma charakter wielosektorowy, obejmujący realizację przedsięwzięć z obszaru rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnienia, a także przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami. Zaplanowane cele operacyjne w obszarze działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami obejmują liczne zadania z zakresu pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej. Oczekuje się, że niniejszy program przyczyni się do pozytywnych zmian, mających na celu poprawę sytuacji i jakości życia mieszkańców powiatu tarnogórskiego borykających się z problemem niepełnosprawności.

1. Niepełnosprawność i jej rodzaje

Problematyka niepełnosprawności doczekała się uregulowań prawnych, zarówno w regulacjach międzynarodowych, jak i polskich. **Niepełnosprawność**, zgodnie z definicją ustawową, oznacza **trwałą lub**

okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy[2]. Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia (ang. *World Health Organization*, WHO) osoba niepełnosprawna to taka, która nie może sama, częściowo lub całkowicie, zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego w wyniku wrodzonego lub nabytego upośledzenia sprawności fizycznej lub psychicznej[3]. Z kolei zgodnie z definicją Międzynarodowej Organizacji Pracy (ang. *International Labour Organization*) osoba niepełnosprawna to taka, której możliwości uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia są znacznie ograniczone z powodu utraty sprawności fizycznej lub umysłowej, zdiagnozowanej i wskazanej w odpowiednim orzecznictwie [4].

Postrzeganie niepełnosprawności na przestrzeni ostatnich dekad ulega ewolucji, a w samej literaturze wyróżnia się dwa modelowe podejścia do tego tematu. Pierwsze z nich – model medyczny – definiuje niepełnosprawność jako problem jednostki wynikający z choroby, urazu lub innego stanu zdrowotnego, wymagający specjalistycznej opieki medycznej i indywidualnych oddziaływań terapeutycznych. Głównym celem jest tu leczenie lub dostosowanie danej osoby do zmienionych warunków oraz modyfikacja jej zachowań. Z kolei model społeczny traktuje niepełnosprawność jako zjawisko uwarunkowane barierami tworzonymi przez otoczenie i brak możliwości pełnej integracji jednostki w życiu społecznym. W tym ujęciu niepełnosprawność nie stanowi cechy danej osoby, lecz jest efektem interakcji ze środowiskiem społecznym, a odpowiedzialność za stworzenie warunków sprzyjających inkluzji spoczywa na całym społeczeństwie. Reasumując, ujęcie medyczne skupia się na konieczności wprowadzania zmian w samym funkcjonowaniu jednostki, podczas gdy model społeczny wskazuje na potrzebę

[2] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej… op. cit., art. 2 pkt 10.
[3] WHO, Health topics, Disability, www.who.int.
[4] ILO, Disability and work, ilo.org.

dostosowania otoczenia i kształtowania postaw społecznych. Żaden z tych modeli, rozpatrywany oddzielnie, nie oddaje w pełni złożonej natury niepełnosprawności[5]. Ich komplementarne ujęcie znalazło odzwierciedlenie w Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF).

Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia została przyjęta przez WHO podczas 54 Zgromadzenia Światowego w 2001 roku. Dokument ten uzyskał również akceptację Organizacji Narodów Zjednoczonych jako jedna z klasyfikacji społecznych i został włączony do standardowych zasad wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami. Tym samym ICF stanowi narzędzie służące realizacji międzynarodowych rekomendacji w obszarze praw człowieka. Podstawą ICF jest połączenie elementów modelu medycznego i społecznego, co znajduje wyraz w biopsychospołecznym podejściu przyjętym w klasyfikacji. Ujęcie to pozwala na spójne przedstawienie różnych wymiarów zdrowia (biologicznego, indywidualnego i społecznego). Klasyfikacja obejmuje wszystkie aspekty ludzkiego zdrowia, a także wybrane elementy dobrostanu, rozumianego jako dobre samopoczucie fizyczne i psychiczne. ICF ma charakter uniwersalny, ponieważ dotyczy wszystkich ludzi oraz wszystkich stanów zdrowia, w tym również niepełnosprawności. W tym ujęciu funkcjonowanie i niepełnosprawność jednostki rozpatrywane są jako efekt dynamicznej interakcji między stanem zdrowotnym (chorobą, zaburzeniem, uszkodzeniem czy urazem) a czynnikami kontekstowymi, obejmującymi zarówno uwarunkowania osobiste, jak i środowiskowe[6].

[5] Kuzior A., Niepełnosprawność – wstęp do problematyki, Etyka Biznesu i Zrównoważony Rozwój.
Interdyscyplinarne Studia Teoretyczno-Empiryczne, 4, 2019, s. 33-43.
[6] ICF. Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia, International classification of functioning, disability and health (ICF). Światowa Organizacja Zdrowia 2009.

Niepełnosprawność wiąże się z różnymi ograniczeniami i dysfunkcjami w obrębie wymienionych w ICF czynników. W omawianej klasyfikacji wyróżnione są dwie części, a ich każdy składnik można opisać używając zarówno pozytywnych, jak i negatywnych określeń. Pierwsza część dotyczy obszaru funkcjonowania i niepełnosprawności, druga – obszaru czynników kontekstowych. Pierwszy z wymienionych obszarów obejmuje[7]:

1) Funkcje ciała – funkcje psychiczne, narządów zmysłów i ból, głosu i mowy, układu krążenia, krwiotwórczego, odpornościowego i oddechowego, układu trawiennego, wewnątrzwydzielniczego i związane z metabolizmem, układu moczowo-płciowego i rozrodcze, nerwowo-mięśniowo-szkieletowe i związane z ruchem, a także funkcje skóry i struktur powiązanych ze skórą;
2) Struktury ciała – strukturę układu nerwowego, oko, ucho i struktury powiązane, struktury związane z głosem i mową, struktury układu krążenia, odpornościowego i oddechowego, układu trawiennego, układu wewnątrzwydzielniczego i związane z metabolizmem, układu moczowo-płciowego i związane z rozrodem, związane z ruchem, a także skórę i przydatki skóry;
3) Wskaźniki aktywności i uczestniczenia – uczenie się i stosowanie wiedzy, ogólne zadania i obowiązki, porozumiewanie się, poruszanie się, dbanie o siebie, życie domowe, wzajemne kontakty i związki międzyludzkie, główne obszary życia, życie w społeczności lokalnej, działalność społeczna i obywatelska.

Z kolei obszar czynników kontekstowych obejmuje[8]:

1) czynniki środowiskowe – produkty i technologia, środowisko naturalne i zmiany w środowisku dokonane działalnością człowieka, wsparcie i wzajemne powiązania, postawy, usługi, systemy i polityka;

[7] Ibidem.
[8] Ibidem.

2) czynniki osobowe – wiek, płeć, status społeczny, doświadczenia życiowe.

Rodzaje niepełnosprawności mogą występować łącznie lub pojedynczo. Wyróżniamy ich sześć rodzajów:

1) obniżona sprawność sensoryczna,
2) obniżona sprawność intelektualna,
3) obniżona sprawność funkcjonowania społecznego,
4) obniżona sprawność komunikowania,
5) obniżona sprawność ruchowa,
6) obniżona sprawność psychofizyczna.

Kwestia niepełnosprawności dotyczy całego społeczeństwa, niezależnie od istniejących barier środowiskowych, społecznych czy ekonomicznych. Oznacza to, że to właśnie społeczeństwo ponosi odpowiedzialność za usuwanie, ograniczanie bądź kompensowanie przeszkód wynikających z określonego rodzaju niepełnosprawności. W efekcie podejmowania takich działań osoby z niepełnosprawnościami mogą w większym stopniu osiągać samodzielność – zarówno w życiu rodzinnym, jak i w pełnieniu ról zawodowych[9]. W świetle polskiego prawa oblicza niepełnosprawności ujęte zostały w tzw. **stopnie niepełnosprawności**, których status usankcjonowany został w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Stopnie te są orzekane przez zespoły do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności, które to mogą wydać decyzję administracyjną stwierdzającą o[10]:

1) **znacznym stopniu niepełnosprawności**, do którego zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą,

[9] Olesiejuk M., Charakterystyka podstawowe rodzaje niepełnosprawności, ich skutki, stopnie, konsekwencje dla funkcjonowania, Menedżerska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie, Uczelnia bez barier, dostępna dla wszystkich, Warszawa 2020.
[10] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej… op. cit., art. 4.

w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji;

2) **umiarkowanym stopniu niepełnosprawności**, do którego zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych;
3) **lekkim stopniu niepełnosprawności**, do którego zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne;
4) **niezdolności do samodzielnej egzystencji**, która oznacza naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie bez pomocy innych osób podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację.

Aby osoby z niepełnosprawnościami mogły korzystać z przysługujących im świadczeń i ulg, konieczne jest uzyskanie orzeczenia określającego stopień niepełnosprawności. Zadanie to realizują **Powiatowe Zespoły do spraw Orzekania o Niepełnosprawności**. W wydawanym orzeczeniu zawarte są kluczowe informacje, takie jak: stopień i przyczyna niepełnosprawności, zalecenia dotyczące leczenia i rehabilitacji oraz wskazania do korzystania ze szczególnych uprawnień, np. związanych z zatrudnieniem czy ułatwieniami w ruchu drogowym. Na podstawie orzeczenia wydawana jest legitymacja osoby z niepełnosprawnością. Podstawą do wydania

orzeczenia jest ocena stanu zdrowia dokonywana przez przewodniczącego składu orzekającego[11].

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej przyjęło (za europejską klasyfikacją rodzajów niepełnosprawności) stosowanie następującej **symboliki przy orzecznictwie o niepełnosprawności**[12]:

- 01-U – niepełnosprawność intelektualna (umysłowa);
- 02-P – choroby psychiczne;
- 03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu;
- 04-O – choroby narządu wzroku;
- 05-R – niepełnosprawność ruchowa;
- 06-E – epilepsja;
- 07-S – choroby układu oddechowego i krążenia;
- 08-T – choroby układu pokarmowego;
- 09-M – choroby układu moczowo-płciowego;
- 10-N – choroby neurologiczne;
- 11-I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego;
- 12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe.

Symbol przyczyny niepełnosprawności odzwierciedla rozpoznanie choroby lub uszkodzenia, które prowadzi do zaburzeń funkcjonowania organizmu oraz ogranicza zdolność jednostki do wykonywania codziennych czynności i uczestnictwa w życiu społecznym. W orzeczeniu mogą być wskazane maksymalnie trzy symbole schorzeń, przy czym każdy z nich musi stanowić samodzielną przyczynę niepełnosprawności lub określonego jej stopnia. Ograniczenie to wprowadzone zostało przez ustawodawcę w celu zapewnienia,

[11] Ibidem, art. 6b.
[12] Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności [Tekst jedn. Dz.U. 2021 poz. 857 z późn. zm.].

że orzeczenie odzwierciedla tylko te jednostki chorobowe, które w porównywalnym zakresie wpływają na dysfunkcję organizmu[13].

Osoby z niepełnosprawnościami stanowią obecnie w powiecie tarnogórskim znaczącą część społeczności lokalnej, co sprawia, że ich potrzeby są coraz częściej uwzględniane w działaniach instytucji publicznych i w polityce społecznej. Wciąż istnieje wiele barier utrudniających osobom borykającym się z problemem niepełnosprawności codzienne funkcjonowanie oraz pełne uczestnictwo w życiu społecznym, jednak w ostatnich latach stopniowo rośnie świadomość społeczna w tym zakresie, czego efektem jest rozwój regulacji prawnych oraz działalności instytucji rządowych, samorządowych i pozarządowych wspierających osoby z niepełnosprawnościami w pokonywaniu napotykanych trudności. Wsparcie to nie jest już postrzegane wyłącznie jako obowiązek pomocy, lecz jako forma aktywizacji, przynosząca obustronne korzyści, zarówno samym osobom z niepełnosprawnościami, jak i całemu społeczeństwu oraz gospodarce[14]. Dzięki poprawie warunków życia osoby te mogą nie tylko korzystać z przysługujących im praw i możliwości, ale także aktywnie wnosić swój wkład w życie społeczne i ekonomiczne powiatu tarnogórskiego.

2. Podstawy prawne opracowania dokumentu

Zgodnie z treścią artykułu 35a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych **do zadań samorządu powiatowego należy** m.in. [15]:

[13] Ibidem.
[14] Wojewódzki Program Dotyczącego Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych na lata 2023-2027, niepelnosprawni.slaskie.pl.
[15] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej… op. cit., art. 35a.

1) **opracowywanie i realizacja**, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, **powiatowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami**;
2) współpraca z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowywaniu i realizacji programów, o których mowa w pkt 1;
3) udostępnianie na potrzeby Pełnomocnika i samorządu województwa oraz przekazywanie właściwemu wojewodzie uchwalonych przez radę powiatu programów, o których mowa w pkt 1, oraz rocznej informacji z ich realizacji;
4) podejmowanie działań zmierzających do ograniczania skutków niepełnosprawności;
5) opracowywanie i przedstawianie planów zadań i informacji z prowadzonej działalności oraz ich udostępnianie na potrzeby samorządu województwa;
6) współpraca z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej tych osób;
7) finansowanie z Funduszu wydatków na formy pomocy określone w ustawie o rynku pracy, w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu;
8) dofinansowanie:
   a) uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
   b) sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami,
   c) zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom z niepełnosprawnościami na podstawie odrębnych przepisów,
   d) likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami,

e) rehabilitacji dzieci i młodzieży,
f) usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika,
g) zmiany samodzielnego lokalu mieszkalnego dotychczas zajmowanego przez osobę z niepełnosprawnościami, w sytuacji braku możliwości zastosowania w tym lokalu lub w budynku racjonalnych usprawnień, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności lub jeżeli ich zastosowanie byłoby nieracjonalne ekonomicznie;

9) dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej;
10) pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób z niepełnosprawnościami, ich szkolenie oraz przekwalifikowanie;
11) kierowanie osób z niepełnosprawnościami, które wymagają specjalistycznego programu szkolenia oraz rehabilitacji leczniczej i społecznej, do specjalistycznego ośrodka szkoleniowo-rehabilitacyjnego lub innej placówki szkoleniowej;
12) współpraca z organami rentowymi w zakresie wynikającym z odrębnych przepisów;
13) doradztwo organizacyjno-prawne i ekonomiczne w zakresie działalności gospodarczej lub rolniczej podejmowanej przez osoby z niepełnosprawnościami;
14) współpraca z właściwym terenowo inspektorem pracy w zakresie oceny i kontroli miejsc pracy osób z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z treścią art. 35a ust 1 pkt 1 cytowanej ustawy **Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na poziomie powiatu powinien zostać opracowany w zakresie**[16]:

a) **rehabilitacji społecznej**,

[16] Ibidem, art. 35a ust. 1 pkt 1.

b) **rehabilitacji zawodowej i zatrudniania**,

c) **przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami**.

Rehabilitacja osób z niepełnosprawnościami definiowana jest jako zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej[17]. **Rehabilitacja społeczna** ma na celu umożliwianie omawianej grupie populacji uczestnictwa w życiu społecznym[18]. Realizowana jest w szczególności przez powiatowe centra pomocy rodzinie poprzez[19]:

- wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby z niepełnosprawnościami,
- wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych,
- likwidację barier (w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji),
- kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami z niepełnosprawnościami.

Z kolei **rehabilitacja zawodowa i zatrudniania**, realizowana w dużej mierze przez powiatowe urzędy pracy, ma na celu ułatwienie osobie z niepełnosprawnościami uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy[20]. Do realizacji ww. celu niezbędne jest[21]:

[17] Ibidem, art. 7 ust. 1.
[18] Ibidem, art. 9 ust. 1.
[19] Ibidem, art. 9 ust. 2 oraz art. 35a ust. 2.
[20] Ibidem, art. 8 ust. 1 oraz art. 35a ust. 2.
[21] Ibidem, art. 8 ust. 2.

- dokonanie oceny zdolności do pracy, w szczególności przez przeprowadzenie badań lekarskich i psychologicznych umożliwiających określenie sprawności fizycznej, psychicznej i umysłowej do wykonywania zawodu oraz ocenę możliwości zwiększenia tej sprawności, a także ustalenie kwalifikacji, doświadczeń zawodowych, uzdolnień i zainteresowań;
- prowadzenie poradnictwa zawodowego uwzględniającego ocenę zdolności do pracy oraz umożliwiającego wybór odpowiedniego zawodu i szkolenia;
- przygotowanie zawodowe z uwzględnieniem perspektyw zatrudnienia;
- dobór odpowiedniego miejsca pracy i jego wyposażenie;
- określenie środków technicznych umożliwiających lub ułatwiających wykonywanie pracy, a w razie potrzeby także przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych, sprzętu rehabilitacyjnego itp.

Przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami, zgodnie z konwencją o prawach tych osób[22], ma na celu popieranie, ochronę i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby z niepełnosprawnościami oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności. Działania z omawianego zakresu, zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, realizują głównie powiatowe centra pomocy rodzinie[23]. Przywołana wyżej konwencja opiera się na następujących zasadach[24]:

[22] Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. [Dz.U. 2012 poz. 1169], art. 1.
[23] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej… op. cit., art. 35a ust 2.
[24] Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych… op. cit., art. 3.

- poszanowanie przyrodzonej godności, autonomii osoby, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowanie niezależności osoby,
- niedyskryminacja,
- pełny i skuteczny udział w społeczeństwie i integracja społeczna,
- poszanowanie odmienności i akceptacja osób niepełnosprawnych, będących częścią ludzkiej różnorodności oraz ludzkości,
- równość szans,
- dostępność,
- równość mężczyzn i kobiet, poszanowanie rozwijających się zdolności niepełnosprawnych dzieci oraz poszanowanie prawa dzieci niepełnosprawnych do zachowania tożsamości.

Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 został także opracowany w zgodzie z następującymi aktami prawnymi:

1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.],
2) Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 107 z późn. zm.],
3) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214],
4) Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1411],
5) Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 1440],
6) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1491 z późn. zm.].

Komplementarność Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 z działaniami na poziomie międzynarodowym

Działania zaplanowane do realizacji w ramach Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 wpisują się w następujące międzynarodowe dokumenty strategiczne:

1) Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.;
2) Światowy Program Działania na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami;
3) Europejska Karta Społeczna Rady Europy;
4) Konwencja nr 159 Międzynarodowej Organizacji Pracy;
5) Europejska Strategia na rzecz Praw Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021-2030;
6) Europejski Program na rzecz Nowych Umiejętności i Zatrudnienia;
7) Program UE dla zdrowia na lata 2021–2027;
8) Światowa Deklaracja Zdrowia „Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku".

Komplementarność Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 z działaniami na poziomie krajowym

Działania zaplanowane do realizacji w ramach Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 wpisują się w następujące krajowe dokumenty strategiczne:

1. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030;
2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
4. Strategia Rozwoju Usług Społecznych – polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 roku);

5. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywa do roku 2030;
6. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej;
7. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030;
8. Strategia Zdrowa Przyszłość Ramy Strategiczne Rozwoju Systemu Ochrony Zdrowia na lata 2021–2027, z perspektywą do 2030 r.

Komplementarność Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 z działaniami na poziomie regionalnym

Działania zaplanowane do realizacji w ramach Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 wpisują się w następujące regionalne dokumenty strategiczne:

1. Wojewódzki program dotyczący wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2023-2027;
2. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”;
3. Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030;
4. Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2024-2028;
5. Regionalna Polityka Zdrowia Województwa Śląskiego 2030;
6. Śląski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2024-2030;
7. Wojewódzki program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2024-2030;
8. Wojewódzki program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia oraz przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do

potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi na lata 2024-2030.

Komplementarność Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 z działaniami na poziomie lokalnym

Działania zaplanowane do realizacji w ramach Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 wpisują się w następujące lokalne dokumenty strategiczne:

1. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035;
2. Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035.

3. Metodyka badań

Okres realizacji i materiał badawczy

Działania prowadzące do opracowania Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 prowadzono w okresie od 11.08.2025 r. – 04.12.2025 r.

W ramach realizowanych działań dokonano przeglądu i analizy obowiązujących aktów prawnych dotyczących zadań samorządów powiatowych w obszarze działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Polsce oraz pozyskano materiał badawczy, który stanowiły:

1) Dane statystyczne pochodzące z następujących ogólnodostępnych baz danych:
   - Bank danych lokalnych (BDL; bdl.stat.gov.pl),
   - Rejestr Jednostek Polityki Społecznej (RJPS, rjps.mrips.gov.pl),
   - Rejestry Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego (katowice.uw.gov.pl),
   - Rejestr organizacji pozarządowych (spis.ngo.pl),

- Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą (RPWDL; rpwdl.csioz.gov.pl),
- Informator NFZ o Zawartych Umowach (INFZ; aplikacje.nfz.gov.pl/umowy),
- Informator Pacjenta NFZ Gdzie się leczyć? (GSL; gsl.nfz.gov.pl);

2) Dane statystyczne i epidemiologiczne publikowane przez Ministerstwo Zdrowia w ramach Bazy Analiz Systemowych i Wdrożeniowych – Mapy Potrzeb Zdrowotnych (basiw.mz.gov.pl);
3) Dane statystyczne zawarte w sprawozdaniach z realizacji zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach za lata 2020-2024 oraz w Raportach o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024;
4) Dane statystyczne pozyskane na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach, Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowskich Górach, Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tarnowskich Górach oraz Powiatowej Komendy Policji w Tarnowskich Górach.

Metody badawcze

Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tarnogórskim na lata 2026-2035 został opracowany dzięki zastosowaniu następujących metod badawczych:

1) Metody statystycznej – obejmującej analizę danych statystycznych celem poznania prawidłowości w zakresie skali niepełnosprawności i działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami na terenie powiatu,
2) Analizy porównawczo-opisowej – obejmującej porównanie danych dotyczących powiatu tarnogórskiego, województwa śląskiego oraz kraju, celem stwierdzenia ich tożsamości całkowitej lub częściowej.

Opracowanie celów operacyjnych Programu

Cele operacyjne w obszarze działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim wytyczono na podstawie wniosków płynących z analizy pozyskanych danych, a także z uwzględnieniem zadań powiatu wynikających z przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz celów operacyjnych realizowanego w województwie śląskim Wojewódzkiego Programu Dotyczącego Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych na lata 2023-2027[25].

Przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych przytoczono w rozdziale 2 niniejszego Programu (Podstawy prawne opracowania dokumentu). Z kolei cele operacyjne Wojewódzkiego Programu Dotyczącego Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych na lata 2023-2027 są następujące[26]:

1) Wzmocnienie procesów włączenia społecznego oraz wzrost dostępności usług społecznych;
2) Efektywne i dostępne ścieżki rozwoju edukacyjnego i zawodowego dla osób z niepełnosprawnością;
3) Skuteczna i dostępna profilaktyka i rehabilitacja zdrowotna skierowana do osób z niepełnosprawnością oraz ich rodzin.

[25] Wojewódzki Program Dotyczącego Wyrównywania Szans… op. cit.
[26] Wojewódzkie Program Dotyczący Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych na lata 2023-2027, niepelnosprawni.slaskie.pl.

4. Diagnoza sytuacji osób z niepełnosprawnościami

4.1. Skala niepełnosprawności

Zgodnie z danymi ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego w roku 2021 w Polsce mieszkało ok. 5,45 mln osób z niepełnosprawnościami (14,4% ogółu ludności kraju vs. 12,2% w roku 2011), w tym ok. 3,47 mln z niepełnosprawnością prawną (9,2% vs. 8,1% w roku 2011).
W województwie śląskim było to odpowiednio ok. 612,08 tys. (14% ogółu ludności w województwie vs. 11,9% w roku 2011) oraz 376,5 tys. (8,6% vs. 7,5% w roku 2011). W powiecie tarnogórskim – ok. 19,54 tys. (14% ogółu ludności w powiecie vs. 10,6% w roku 2011) oraz 12,17 tys. (8,8% vs. 6,3% w roku 2011). Odsetek osób z niepełnosprawnościami ogółem w województwie w okresie 2011-2021 wzrósł o 2,1 pp., z niepełnosprawnościami prawnie – o 1,1 pp. W przypadku powiatu tarnogórskiego w analogicznym okresie był to odpowiednio: wzrost o 3,4 pp. oraz wzrost o 2,4 pp. Wśród ogółu osób z niepełnosprawnościami w Polsce w roku 2021 ok. 2,04 mln było w wieku produkcyjnym (9,1% mieszkańców kraju w wieku produkcyjnym vs. 9,2% w roku 2011). W województwie śląskim było to ok. 224,6 tys. (8,8% mieszkańców województwa w wieku produkcyjnym vs. 9% w roku 2011). W powiecie tarnogórskim – ok. 7,29 tys. (8,9% mieszkańców powiatu w wieku produkcyjnym vs. 7,7% w roku 2011). Negatywną obserwację stanowi fakt, że udział osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym w liczbie osób w wieku produkcyjnym ogółem w okresie 2011-2021 wzrósł w powiecie tarnogórskim o 1,2 pp., podczas gdy w województwie śląskim zmalał w tym samym okresie o 0,2 pp. Pozytywnym jest natomiast, że osoby z niepełnosprawnościami coraz częściej regulują kwestię swoich ograniczeń zdrowotnych w formie prawnej – w roku 2011 było to niewiele ponad 59% ogółu osób

z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim, a w roku 2021 – już ponad 62%[27]. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli I.

Tab. I. Osoby z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego w roku 2011 oraz 2021 w świetle wyników Narodowych Spisów Powszechnych

Wyszczególnienie		Województwo Śląskie		Powiat Tarnogórski	
		2011	2021	2011	2021
Liczba ludności ogółem	liczba	4 626 357	4 375 947	138 400	139 161
Liczba ludności w wieku produkcyjnym	liczba	2 998 142	2 564 231	89 704	81 917
Osoby z niepełnosprawnościami razem	liczba	552 138	612 081	14 639	19 536
	% ludności ogółem	11,9	14,0	**10,6**	**14,0**
w tym: osoby z niepełnosprawnościami orzeczonymi prawnie	liczba	344 743	376 497	8 683	12 173
	% ogółu z niepełnosprawnościami	62,4	61,5	**59,3**	**62,3**
	% ludności ogółem	7,5	8,6	**6,3**	**8,7**
w tym: osoby z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym	liczba	270 861	224 601	6 940	7 292
	% ogółu z niepełnosprawnościami	49,1	36,7	**47,4**	**37,3**
	% ludności w wieku produkcyjnym	9,0	8,8	**7,7**	**8,9**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2011 i NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

[27] Bank Danych Lokalnych, NSP 2021, Ludność, bdl.stat.gov.pl.

Wśród ogółu osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w roku 2021 przeważały kobiety (54,5% ogółu osób z niepełnosprawnościami; 14,8% ogółu kobiet w powiecie), głównie z uwagi na znaczną różnicę w liczebności kobiet i mężczyzn w wieku poprodukcyjnym. Analiza zjawiska niepełnosprawności pod kątem poszczególnych ekonomicznych grup wieku wyraźnie wskazuje, że udział mężczyzn z niepełnosprawnościami w ogóle populacji mężczyzn w poszczególnych grupach wieku jest zawsze wyższy, niż ma to miejsce w przypadku kobiet. Największą różnicę w tym zakresie obserwuje się w przypadku populacji w wieku produkcyjnym (2 pp.). Zdecydowana większość osób z niepełnosprawnościami to mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym (56,6% ogółu osób z niepełnosprawnościami; 34,8% populacji w wieku poprodukcyjnym w powiecie). Osoby w wieku produkcyjnym stanowią ponad 37% osób z niepełnosprawnościami (8,9% populacji w tej ekonomicznej grupie wieku), natomiast osoby w wieku przedprodukcyjnym – 6% ogółu osób z niepełnosprawnościami (4,6% populacji w wieku przedprodukcyjnym). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli II.

Tab. II. Osoby z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim wg ekonomicznych grup wieku i płci w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego

Wiek	Dane	Liczba			% populacji		
		ogółem	M	K	ogółem	M	K
Ogółem	liczba	19 536	8 898	10 638	14,0	13,2	14,8
	% ogółu	100,0	100,0	100,0	--	--	--
w tym w wieku przedprodukcyjnym	liczba	1 177	718	459	4,6	5,5	3,7
	% ogółu	6,0	8,1	4,3	--	--	--
	liczba	7 292	4 277	3 015	8,9	9,8	7,8

Wiek	Dane	Liczba			% populacji		
		ogółem	M	K	ogółem	M	K
w tym w wieku produkcyjnym	% ogółu	37,3	48,1	28,3	--	--	--
w tym w wieku poprodukcyjnym	liczba	11 067	3 903	7 164	34,8	35,6	34,4
	% ogółu	56,6	43,9	67,3	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

Wśród ogółu osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim w roku 2021 również przeważały kobiety, natomiast różnica ta jest już mniej znacząca (50,7% ogółu osób z orzeczeniem; 8,6% ogółu kobiet w powiecie). Również w tym przypadku analiza zjawiska niepełnosprawności orzeczonej prawnie pod kątem poszczególnych ekonomicznych grup wieku wyraźnie wskazuje, że udział mężczyzn z orzeczeniem w ogóle populacji mężczyzn w poszczególnych grupach wieku jest zawsze wyższy, niż ma to miejsce w przypadku kobiet. Największą różnicę w tym zakresie obserwuje się w przypadku populacji w wieku poprodukcyjnym (2,7 pp.). Odsetek osób z orzeczeniem o niepełnosprawności w wieku poprodukcyjnym (46,6% ogółu osób z orzeczeniem; 17,8% populacji w wieku poprodukcyjnym w powiecie) jest bardzo zbliżony do odsetka osób z orzeczeniem o niepełnosprawności w wieku produkcyjnym, wynoszącego 44,7% (6,6% populacji w tej ekonomicznej grupie wieku). Z kolei osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły w 2021 roku 8,7% ogółu osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (4,2% populacji w wieku przedprodukcyjnym). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli III.

Tab. III. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim wg ekonomicznych grup wieku i płci w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego

Wiek	Dane	Liczba			% populacji		
		ogółem	M	K	ogółem	M	K
Ogółem	liczba	12 173	6 001	6 172	8,7	8,9	8,6
	% ogółu	100,0	100,0	100,0	--	--	--
w tym w wieku przedprodukcyjnym	liczba	1 062	659	403	4,2	5,1	3,2
	% ogółu	8,7	11,0	6,5	--	--	--
w tym w wieku produkcyjnym	liczba	5 437	3 194	2 243	6,6	7,3	5,8
	% ogółu	44,7	53,2	36,3	--	--	--
w tym w wieku poprodukcyjnym	liczba	5 674	2 148	3 526	17,8	19,6	16,9
	% ogółu	46,6	35,8	57,1	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

W roku 2021 w Narodowym Spisie Powszechnym największy odsetek osób z niepełnosprawnościami w ogóle mieszkańców, wyższy od średniej dla powiatu, odnotowano w gminie Tarnowskie Góry (15,2%) oraz Krupski Młyn (15,1%). Najniższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w gminie Radzionków (12,1%), Ożarowice (12,2%) oraz Świerklaniec (12,3%). Z kolei największy odsetek osób z orzeczeniem o niepełnosprawności w ogóle mieszkańców, wyższy od średniej dla powiatu, odnotowano w 3 gminach: Tarnowskie Góry (9,7%), Miasteczko Śląskie (9,7%) oraz Krupski Młyn (9,2%). Najniższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w gminie Radzionków (7%), Świerklaniec (7,5%) oraz Ożarowice (7,9%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli IV.

Tab. IV. Osoby z niepełnosprawnościami w gminach powiatu tarnogórskiego w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego

Obszar	Osoby z niepełnosprawnościami ogółem		Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności	
	liczba	% ogółu mieszkańców gminy	liczba	% ogółu mieszkańców gminy
Kalety	1 149	14,0	682	8,3
Miasteczko Śląskie	962	13,7	682	9,7
Radzionków	1 964	12,1	1 133	7,0
Tarnowskie Góry	9 343	15,2	5 929	9,7
Krupski Młyn	462	15,1	280	9,2
Ożarowice	720	12,2	469	7,9
Świerklaniec	1 589	12,3	972	7,5
Tworóg	1 155	14,0	669	8,1
Zbrosławice	2 192	13,5	1 357	8,3
Powiat tarnogórski	19 536	14,0	12 173	8,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

Wśród ogółu osób z niepełnosprawnościami w roku 2021 w powiecie tarnogórskim zdecydowana większość zamieszkiwała tereny miejskie (67,8% ogółu). Wśród osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności dominowali mieszkańcy ze stopniem niepełnosprawności umiarkowanym (39,2% ogółu) lub znacznym (36,8%). W grupie osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w wieku 0-

15 lat znalazło się 600 chłopców (10% populacji płci męskiej posiadającej orzeczenie) oraz 366 dziewcząt (5,9% populacji płci żeńskiej z orzeczoną prawnie niepełnosprawnością). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli V.

Tab. V. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim w roku 2021 według stopnia niepełnosprawności w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego

Stopień/rodzaj niepełnosprawności	Dane	Płeć		
		razem	M	K
Ogółem	liczba	12 173	6 001	6 172
	%	100,0	100,0	100,0
Osoby niepełnosprawne prawnie o stopniu niepełnosprawności znacznym	liczba	4 480	2 052	2 428
	%	36,8	34,2	39,3
Osoby niepełnosprawne prawnie o stopniu niepełnosprawności umiarkowanym	liczba	4 767	2 304	2 463
	%	39,2	38,4	39,9
Osoby niepełnosprawne prawnie o stopniu niepełnosprawności lekkim	liczba	1 960	1 045	915
	%	16,1	17,4	14,8
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności	liczba	966	600	366
	%	7,9	10,0	5,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2021, bdl.stat.gov.pl

Orzeczenia o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim wydawane są przez Powiatowy Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności (PZOON) w Tarnowskich Górach. W roku 2024 Zespół rozpatrzył ponad 5,8 tys. wniosków o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności. Liczba ww. wniosków w okresie ostatnich kilku lat wykazuje trend wzrostowy. Podobnie jest z liczbą wydawanych kart parkingowych – w roku 2020

wydano ich niespełna 1,8 tys., a w roku 2024 – ponad 2,7 tys. W analizowanym okresie znacznie wzrosła także liczba rozpatrzonych wniosków o wydanie legitymacji osoby niepełnosprawnej (ok. 1,5 tys. w roku 2020; ponad 2,5 tys. w roku 2024). Liczba członków składów orzekających w latach 2020-2024 wahała się od 15 do 19. Należy w tym miejscu podkreślić, że PZOON w Tarnowskich Górach w zakresie wydawania orzeczeń obsługuje mieszkańców dwóch powiatów: tarnogórskiego i lublinieckiego. W latach 2020-2024 proporcja spraw załatwionych dla poszczególnych powiatów wyniosła ok. 64% na rzecz mieszkańców Powiatu Tarnogórskiego i ok. 36% na rzecz mieszkańców Powiatu Lublinieckiego[28]. Szczegółowe dane dot. zadań realizowanych przez PZOON w Tarnowskich Górach przedstawiono w tabeli VI.

Tab. VI. Wybrane zadania Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach w latach 2020-2024

Zadania	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba rozpatrzonych wniosków o wydanie orzeczenia	4 718	4 535	4 814	5 612	5 813
Liczba wydanych kart parkingowych	1 794	1 597	1 817	2 388	2 717
Liczba rozpatrzonych wniosków o wydanie legitymacji	1 513	1 575	1 859	2 665	2 562
Liczba odbytych posiedzeń komisji orzekających	208	236	295	278	238
Liczba złożonych odwołań	236	196	206	202	213
Liczba członków składów orzekających	16	15	17	19	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024, bip.tarnogorski.pl

[28] Raporty o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024, bip.tarnogorski.pl.

Powiatowy Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach wydał w 2024 roku 2 961 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. Liczba ta była wyższa o prawie 23% w stosunku do roku 2022. Wśród ogółu wydanych w roku 2024 orzeczeń prawie 1,7 tys. wydano kobietom (57,1%). Osoby otrzymujące orzeczenie o niepełnosprawności w zdecydowanej większości należały do grupy wiekowej 60 lat i więcej (ok. 61% ogółu; 1 804 osoby) lub 41-59 lat (26,1%; 773 osoby). Biorąc pod uwagę kryterium wykształcenia, w grupie tej najpowszechniej występowały osoby z wykształceniem średnim (30,6% ogółu) oraz zasadniczym zawodowym (29,2%). Ponad 80% omawianej populacji należało do grupy osób niepracujących. W przypadku 74% ogółu osób, którym wydano orzeczenia, występowały co najmniej dwie przyczyny niepełnosprawności. Najwyższy wzrost w liczbie wydawanych w latach 2022-2024 orzeczeń obserwuje się w przypadku tych dotyczących niepełnosprawności wynikającej z co najmniej 3 przyczyn (+28,9%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli VII.

Tab. VII. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem liczby symboli przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. w latach 2022-2024

Liczba symboli przyczyny niepełnosprawności	2022	2023	2024	Trend 3-letni
Jeden symbol	680	759	771	+13,4%
Dwa symbole	896	1 202	1 110	+23,9%
Trzy symbole	838	1 101	1 080	+28,9%
Razem	2 414	3 062	2 961	+22,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZOON w Tarnowskich Górach

Spośród wszystkich wydanych w roku 2024 orzeczeń zdecydowana większość dotyczyła stopnia niepełnosprawności znacznego (63,5% ogółu) lub umiarkowanego (33,5%). Wśród ogółu przyczyn niepełnosprawności mieszkańców powiatu powyżej 16 r. ż. w orzeczeniach wydawanych w 2024 roku dominowały choroby układu oddechowego i krążenia (ponad 53% ogółu wydanych orzeczeń) oraz niepełnosprawność ruchowa (52,8%). Najrzadziej występowała epilepsja (2%) oraz całościowe zaburzenia rozwojowe (1,9%). Najwyższy wzrost liczby wydawanych orzeczeń w latach 2022-2024 zaobserwowano w przypadku schorzeń wymienionych pod kodem 11-I (+37,5%), całościowych zaburzeń rozwojowych (+35,7%), chorób neurologicznych (+30,8%) oraz chorób układu oddechowego i krążenia (+29%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli VIII.

Tab. VIII. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem symbolu przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. w latach 2022-2024

Symbol przyczyny niepełnosprawności		2022	2023	2024	% ogółu (2024)	Trend 3-letni
01-U	niepełnosprawność intelektualna (umysłowa)	84	84	91	3,1	+8,3%
02-P	choroby psychiczne	317	330	351	11,9	+10,7%
03-L	zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	188	250	227	7,7	+20,7%
04-O	choroby narządu wzroku	105	146	121	4,1	+15,2%
05-R	niepełnosprawność ruchowa	1 280	1 656	1 563	52,8	+22,1%
06-E	epilepsja	52	75	58	2,0	+11,5%

Symbol przyczyny niepełnosprawności		2022	2023	2024	% ogółu (2024)	Trend 3-letni
07-S	choroby układu oddechowego i krążenia	1 222	1 641	1 576	53,2	+29,0%
08-T	choroby układu pokarmowego	218	255	250	8,4	+14,7%
09-M	choroby układu moczowo-płciowego	330	422	398	13,4	+20,6%
10-N	choroby neurologiczne	582	795	761	25,7	+30,8%
11-I	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego	566	757	778	26,3	+37,5%
12-C	całościowe zaburzenia rozwojowe	42	55	57	1,9	+35,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZOON w Tarnowskich Górach

Powiatowy Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach wydał w 2024 roku 389 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. Liczba ta była wyższa o ponad 25% w stosunku do roku 2022. Wśród ogółu wydanych w roku 2024 orzeczeń prawie 257 wydano chłopcom (66,1%). Osoby otrzymujące orzeczenie o niepełnosprawności w zdecydowanej większości należały do grupy wiekowej 8-16 r. ż. (ok. 53% ogółu; 205 osób) lub 4-7 lat (ok. 33%; 128 osób). W przypadku 58,1% ogółu osób, którym wydano orzeczenia, występowała wyłącznie jedna przyczyna niepełnosprawności. Najwyższy wzrost w liczbie wydawanych w latach 2022-2024 orzeczeń obserwuje się w przypadku tych dotyczących niepełnosprawności wynikającej z co najmniej 2 przyczyn (+157,7%) lub 3 przyczyn (+141,7%). O ponad 8% zmalała natomiast liczba orzeczeń

wydawanych w związku z jedną przyczyną niepełnosprawności. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli IX.

Tab. IX. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem liczby symboli przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. w latach 2022-2024

Liczba symboli przyczyny niepełnosprawności	2022	2023	2024	Trend 3-letni
Jeden symbol	246	275	226	-8,1%
Dwa symbole	52	100	134	+157,7%
Trzy symbole	12	27	29	+141,7%
Razem	310	402	389	+25,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZOON w Tarnowskich Górach

Wśród ogółu przyczyn niepełnosprawności mieszkańców powiatu poniżej 16 r. ż. w orzeczeniach wydawanych w 2024 roku dominowały całościowe zaburzenia rozwojowe (53% ogółu wydanych orzeczeń) oraz choroby neurologiczne (ponad 20%). Najrzadziej występowały choroby układu moczowo-płciowego (2,6%) oraz układu pokarmowego (3,3%). Najwyższy wzrost liczby wydawanych orzeczeń w latach 2022-2024 zaobserwowano w przypadku chorób układu pokarmowego (+160%), całościowych zaburzeń rozwojowych (+35,7%), chorób neurologicznych (+30,8%) oraz chorób psychicznych (+125%) (tabela X).

Tab. X. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem symbolu przyczyny niepełnosprawności wydane

przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. w latach 2022-2024

Symbol przyczyny niepełnosprawności		2022	2023	2024	% ogółu (2024)	Trend 3-letni
01-U	niepełnosprawność intelektualna (umysłowa)	34	34	46	11,8	+35,3%
02-P	choroby psychiczne	12	28	27	6,9	+125,0%
03-L	zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	31	55	39	10,0	+25,8%
04-O	choroby narządu wzroku	13	25	23	5,9	+76,9%
05-R	niepełnosprawność ruchowa	33	46	33	8,5	--
06-E	epilepsja	13	18	19	4,9	+46,2%
07-S	choroby układu oddechowego i krążenia	36	61	52	13,4	+44,4%
08-T	choroby układu pokarmowego	5	14	13	3,3	+160,0%
09-M	choroby układu moczowo-płciowego	8	7	10	2,6	+25,0%
10-N	choroby neurologiczne	52	60	78	20,1	+50,0%
11-I	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne odzwierzęce,	30	26	35	9,0	+16,7%

Symbol przyczyny niepełnosprawności		2022	2023	2024	% ogółu (2024)	Trend 3-letni
	zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego					
12-C	całościowe zaburzenia rozwojowe	119	182	206	53,0	+73,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZOON w Tarnowskich Górach

Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji finansowej, spełniające obowiązujące w danym roku kalendarzowym kryterium dochodowe, mogą korzystać ze wsparcia w postaci zasiłku rodzinnego, mającego na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. W roku 2023, dla którego GUS publikuje najnowsze dane, w powiecie tarnogórskim wypłacono zasiłki rodzinne na 2 647 dzieci. Dodatkowo, rodzice/opiekunowie prawni dzieci do ukończenia 16 r. ż. z orzeczeniem o niepełnosprawności oraz dzieci w wieku 16-24 r. ż. z orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, mają prawo do dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego. Dodatek ten w roku 2023 wypłacano na 10,2% ogółu dzieci, na które przysługiwał zasiłek rodzinny. Najwyższy odsetek rodziców/opiekunów prawnych, pobierających dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, w ogóle korzystających ze świadczenia w postaci zasiłku rodzinnego występował w gminie Radzionków (11,8%), Tarnowskie Góry (11,4%) oraz Ożarowice (11,4%). Najniższy – w gminie Zbrosławice (7,2%) i Świerklaniec (7,6%)[29]. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XI.

Tab. XI. Średniomiesięczna liczba dzieci w powiecie tarnogórskim, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny oraz dodatek do

[29] GUS, Bank danych lokalnych, bdl.stat.gov.pl.

zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego w roku 2023 w podziale na gminy

Obszar	Zasiłek rodzinny	Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	% ogółu
Kalety	246	21	8,3
Miasteczko Śląskie	153	17	10,9
Radzionków	276	33	11,8
Tarnowskie Góry	1 195	136	11,4
Krupski Młyn	39	3	8,3
Ożarowice	59	7	11,4
Świerklaniec	212	16	7,6
Tworóg	154	14	9,4
Zbrosławice	313	23	7,2
Powiat tarnogórski	2 647	269	10,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

4.2. Edukacja publiczna

Baza oświatowa powiatu tarnogórskiego obejmuje 225 placówek oświatowych, w tym m.in. 66 przedszkoli i 2 punkty przedszkolne, 55 szkół podstawowych, 15 szkół branżowych, 11 liceów ogólnokształcących, 12 techników, 27 zespołów szkół i placówek oświatowych. Wśród ogółu ww. placówek 96 prowadzonych jest przez gminy powiatu tarnogórskiego (42,7%), 41 przez Powiat Tarnogórski (18,2%), 16 przez organizacje pozarządowe (7,1%), 10 przez Ministrów (4,4%), 9 przez samorząd województwa (4%). Szkoły publiczne stanowią

72,9% ogółu ww. placówek oświatowych (164 jednostki), natomiast niepubliczne – 27,1% (61 jednostek)[30].

Wśród placówek oświatowych na terenie powiatu znajduje się łącznie 21 szkół o specyfice szkoły specjalnej, w tym 6 prowadzonych przez Powiat Tarnogórski[31]. Są to:

1) Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 14 Specjalna w Tarnowskich Górach,
2) Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 16 Specjalna w Radzionkowie,
3) Szkoła Podstawowa Nr 3 Specjalna w Radzionkowie,
4) Szkoła Podstawowa Nr 7 Specjalna w Tarnowskich Górach,
5) Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy Nr 1 w Tarnowskich Górach,
6) Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy Nr 2 w Radzionkowie.

Zgodnie z danymi GUS w roku 2024 w powiecie tarnogórskim w szkołach specjalnych kształciło się łącznie 979 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w oddziałach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych. W roku 2020 było to 521 osób, co oznacza wzrost na poziomie 87,9%. Największy wzrost w tym zakresie obserwuje się dla technikum oraz branżowej szkoły I stopnia (tabela XII).

Tab. XII. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w oddziałach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych w szkołach specjalnych w powiecie tarnogórskim w roku 2020 i 2024

Typ szkoły	2020	2024	Trend 5-letni
Szkoła podstawowa	428	750	75,2%
Liceum ogólnokształcące	27	53	96,3%
Technikum	45	130	188,9%

[30] Rejestr szkół i placówek oświatowych, rspo.gov.pl.
[31] Ibidem.

Branżowa szkoła I stopnia	21	45	114,3%
Branżowa szkoła II stopnia	0	1	100,0%
Ogółem	521	979	87,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Na terenie powiatu tarnogórskiego funkcjonuje także 5 poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym cztery poradnie niepubliczne oraz Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tarnowskich Górach[32], której praca realizowana jest w oparciu o szczegółowe zasady określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2499). Poradnia realizuje swoje zadania poprzez[33]:

- wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży na wszystkich etapach edukacji (poprzez diagnozę: psychologiczną, pedagogiczną, logopedyczną, zawodoznawczą, fizjoterapeutyczną i inną zgodną z potrzebami klientów),
- wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży poprzez udzielanie bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej (m.in. w postaci terapii psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej, zajęć wczesnego wspomagania, zajęć grupowych, konsultacji i porad terapeutycznych, pracy z grupą/klasą – w formie warsztatów, prelekcji, pogadanek o charakterze profilaktycznym, psychoeduacyjnym, interwencyjnym),
- wspieranie rodziców i opiekunów w działaniach wychowawczych i edukacyjnych (poprzez udzielanie porad indywidualnych, instruktaży wychowawczych, prowadzenie działań profilaktycznych i psychoedukacyjnych dla rodziców, zajęć grupowych,

[32] Rejestr szkół i placówek oświatowych… op. cit.
[33] Dane PPP w Tarnowskich Górach, poradniatg.pl

instruktażowych, integracyjnych i okolicznościowych),

- wspomaganie działań wychowawczych i edukacyjnych przedszkoli, szkół i placówek (m.in. poprzez stałą współpracę z pedagogami, wychowawcami oraz innymi nauczycielami lub specjalistami, prowadzenie działań psychoedukacyjnych dla nauczycieli i rodziców, udział i współorganizowanie grup wsparcia dla pedagogów i psychologów szkolnych, prowadzenie sieci wsparcia i samokształcenia dla logopedów i doradców zawodowych, systematyczną współpracę pracowników z placówkami wyznaczonymi do indywidualnej ich opieki),
- wspomaganie działań statutowych innych instytucji działających na rzecz dziecka i jego rodziny (poprzez konsultacje, spotkania ze specjalistami oraz podejmowanie wspólnych działań dotyczących konkretnych rodzin).

Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tarnowskich Górach w roku szkolnym 2024/2025 wydała łącznie 884 orzeczenia, w tym najwięcej dotyczyło autyzmu oraz konieczności kształcenia specjalnego. W tym samym okresie wydano także 957 opinii, w tym w większości dotyczących pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej w szkołach i innych placówkach edukacyjnych oraz informacji o wynikach diagnozy. Łączna liczba przeprowadzonych przez PPPP diagnoz wyniosła w roku szkolnym 2024/2025 ponad 2,85 tys. W okresie tym zrealizowano także 237 zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, 544 terapie logopedyczne, 202 psychoterapie, a także 344 szkolenia i spotkania kadry dydaktycznej[34].

4.3. Sport i kultura

Zadania w zakresie sportu na terenie powiatu tarnogórskiego wykonują głównie Tarnogórski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Tarnowskich Górach, Centrum Sportu i Rekreacji w Miasteczku Śląskim oraz Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Radzionkowie. Są to jednostki organizacyjne gmin

[34] Dane Starostwa Powiatowego w Tarnowskich Górach oraz PPPP w Tarnowskich Górach.

miejskich powołane w celu prowadzenia działalności w dziedzinie sportu, rekreacji ruchowej oraz turystyki. Zgodnie z najnowszymi publikowanymi przez GUS danymi, w roku 2022 w powiecie tarnogórskim funkcjonowało 140 obiektów sportowych, a ich liczba od roku 2018 wzrosła o prawie 43% (wówczas było to 98 obiektów). Jedynie 33,6% spośród ww. obiektów w roku 2022 było dostosowanych do potrzeb ćwiczących osób z niepełnosprawnościami, w roku 2018 było to 46,9% ogółu. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XIII.

Tab. XIII. Obiekty sportowe w powiecie tarnogórskim w roku 2018 i 2022

Wskaźnik	2018	2022	Trend 4-letni
Liczba obiektów sportowych ogółem	46	47	+2,2%
Liczba obiektów sportowych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – ćwiczących	98	140	+42,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Powiat tarnogórski charakteryzuje się także gęstą siecią placówek kulturalnych, obejmującą domy i ośrodki kultury, muzea, świetlice, biblioteki, kina i galerie sztuki. Podmioty takie funkcjonują w każdej z gmin powiatu, a ich działalność wspiera oferta instytucji kultury zarządzanych przez władze Powiatu Tarnogórskiego. Jednostkami organizacyjnymi Powiatu, prowadzącymi działalność w obszarze kultury, są:

1) Centrum Kultury Śląskiej Pałac w Nakle Śląskim (ul. Pakowa 1, Nakło Śląskie) – miejsce integrujące społeczność regionu oraz promowanie jego tradycji, historii i wszelkiego rodzaju przejawów działalności artystycznej i naukowej zarówno w kraju, jak i poza jego granicami, oferta i zakres działalności Centrum Kultury Śląskiej obejmuje między innymi: wystawy stałe i tymczasowe, wernisaże, warsztaty

edukacyjne, prelekcje multimedialne, sesje śląskoznawcze z udziałem przedstawicieli świata nauki i środowisk artystycznych, wykłady, spotkania z wybitnymi osobowościami, koncerty, działalność wydawniczą i naukową, imprezy rekreacyjno-edukacyjne oraz konferencje[35];

2) Powiatowy Młodzieżowy Dom Kultury im. Henryka Jordana (ul. Gliwicka 36, Tarnowskie Góry), realizujący swoje zadania w Tarnowskich Górach oraz w Filii w Radzionkowie (ul. Konsały 113) – podmiot ten twórczo uczestniczy w powiatowym, regionalnym i krajowym systemie nowoczesnej edukacji i wychowania, a istotą jego działalności jest różnorodność form, dobrowolności uczestnictwa dzieci i młodzieży w kołach zainteresowań, grupach i klubach, a także elastyczność w opracowaniu programów działalności w zależności od aktualnych potrzeb i oczekiwań uczestników[36].

Zgodnie z danymi GUS w roku 2024 liczba bibliotek publicznych na 10 tys. ludności była w powiecie tarnogórskim analogiczna do tej obserwowanej w kraju, ale wyższa od średniej wojewódzkiej (1,7). Niższa była natomiast, w porównaniu do województwa i kraju, liczba czytelników bibliotek publicznych na 1 tys. ludności, a także liczba odwiedzin tych instytucji na 1 tys. ludności. Gorzej na tle kraju i województwa przedstawia się także w powiecie sytuacja przystosowania bibliotek publicznych do osób z niepełnosprawnościami – jedynie niespełna 43% ogółu tego typu jednostek w powiecie cechuje się takim przystosowaniem, podczas gdy w województwie jest to prawie 48%, w kraju – ponad 51%. Z kolei odsetek teatrów i instytucji muzycznych, muzeów, galerii sztuki, kin przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych jest w powiecie tarnogórskim zbliżony do tego obserwowanego w kraju, ale niższy w porównaniu do województwa (75% vs. 77,3%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XIV.

[35] Informacje Centrum Kultury Śląskiej, cekus.pl.
[36] Informacje Powiatowego Młodzieżowego Domu Kultury, mdk.tgory.pl.

Tab. XIV. Przystosowanie publicznych instytucji kultury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w roku 2023 na tle województwa śląskiego i kraju

Wskaźnik	Powiat Tarnogórski	Województwo Śląskie	Polska
Odsetek bibliotek publicznych przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych (%)	42,9	47,8	51,3
Odsetek teatrów i instytucji muzycznych, muzeów, galerii sztuki, kin przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych (%)	75,0	77,3	75,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

4.4. Opieka zdrowotna i rehabilitacja lecznicza

W powiecie tarnogórskim, zgodnie ze stanem na wrzesień 2025 r., umowę na udzielanie świadczeń zdrowotnych z Narodowym Funduszem Zdrowia posiada ok. 80 podmiotów wykonujących działalność leczniczą[37]. Świadczenia lekarza **podstawowej opieki zdrowotnej** udzielane są przez 25 podmiotów wykonujących działalność leczniczą w 32 lokalizacjach. Świadczenia **nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej** zapewniane są przez NZOZ „BI-MED." (ul. Adama Mickiewicza 8, 42-600 Tarnowskie Góry), Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy Spółka Akcyjna (ul. Pyskowicka 47-51, 42-612 Tarnowskie Góry) oraz Zakon Posługujących Chorym Ojcowie Kamilianie (ul. Bytomska 22, 42-606 Tarnowskie Góry). Z kolei świadczeń **ambulatoryjnej opieki specjalistycznej** na podstawie umowy z NFZ udziela w powiecie 21 podmiotów wykonujących działalność leczniczą, w tym większość (14 placówek) na terenie gminy Tarnowskie Góry[38]. Wśród ww. jednostek znajduje się Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy

[37] Informator o umowach NFZ, aplikacje.nfz.gov.pl.
[38] NFZ – Gdzie się leczyć?, gsl.nfz.gov.pl.

im. dr B. Hagera w Tarnowskich Górach Spółka Akcyjna w Tarnowskich Górach (dalej WSP), którego Powiat Tarnogórski jest 100% akcjonariuszem[39]. W WSP świadczenia ambulatoryjnej opieki specjalistycznej udzielane są w poradni endokrynologicznej, kardiologicznej, nefrologicznej, neurologicznej, neurologicznej dla dzieci, onkologicznej, neonatologicznej, chirurgii ogólnej, okulistycznej, okulistycznej dla dzieci, urologicznej, położniczo-ginekologicznej, a także w poradni profilaktyki chorób piersi[40].

W powiecie tarnogórskim świadczeń **leczenia szpitalnego** na podstawie umowy z NFZ udzielają 3 podmioty lecznicze, w tym Zakon Posługujących Chorym Ojcowie Kamilianie w Tarnowskich Górach (oddział chorób wewnętrznych), Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zakład Pulmonologii Spółka z o.o. (oddział pulmonologiczny) oraz wspomniany już Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy w Tarnowskich Górach (oddziały: chorób wewnętrznych, neurologiczny z pododdziałem udarowym, anestezjologii i intensywnej terapii, pediatryczny, neonatologiczny, ginekologiczno-położniczy, chirurgii ogólnej z pododdziałem chemioterapii, okulistyczny, urologiczny). Usługi **pielęgniarskiej opieki długoterminowej** świadczone są na rynku publicznym przez 4 podmioty. Ponadto, na terenie powiatu działa **zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy**, prowadzony przez Ośrodek Pielęgniarstwa Pomoc w Zdrowiu i w Chorobie w Tarnowskich Górach. W powiecie tarnogórskim funkcjonuje także **zakład medycyny paliatywnej**, prowadzony w Tarnowskich Górach przez Zakon Posługujących Chorym Ojcowie Kamilianie, a także **Hospicjum Domowe** Królowej Pokoju w Tarnowskich Górach[41].

Świadczenia gwarantowane z zakresu **ratownictwa medycznego** mieszkańcom powiatu tarnogórskiego zapewnia Wojewódzkie Pogotowie

[39] Raport o stanie Powiatu Tarnogórskiego za 2024… op. cit.
[40] NFZ – Gdzie się leczyć?... op. cit.
[41] Ibidem.

Ratunkowe w Katowicach, w tym Stacja Pogotowia Ratunkowego w Tarnowskich Górach (ul. Bolesława Skórki 5) oraz Zespół Wyjazdowy stacjonujący w Kaletach (ul. Gwoździa 25) i Tworogu (ul. Zamkowa 6)[42]. Mieszkańcy powiatu tarnogórskiego mogą zaopatrywać się w leki i wyroby medyczne w **41 aptekach na terenie powiatu**[43].

Z punktu widzenia osób z niepełnosprawnościami szczególnie istotne znaczenie ma **dostęp do świadczeń rehabilitacji leczniczej**. Świadczenia te udzielane są w warunkach stacjonarnych (odziały rehabilitacji), dziennych (dzienne odziały rehabilitacji), ambulatoryjnych (poradnie rehabilitacyjne, pracownie fizjoterapii) oraz domowych (rehabilitacja domowa)[44]. W roku 2024 ze świadczeń rehabilitacji leczniczej skorzystało ponad 14,4 tys. mieszkańców powiatu tarnogórskiego. Liczba pacjentów w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wyniosła 10 407 i była wyższa, zarówno od średniej wojewódzkiej (9 829), jak i krajowej (9 751). Wskaźnik ten od roku 2019 wzrósł o 37,4% (wynosił wówczas 7 575/100 tys. mieszkańców). Najwięcej świadczeń raportowanych było dla rehabilitacji ogólnej (92,3%)[45]. W powiecie tarnogórskim świadczenia tego rodzaju udzielane są na rynku publicznym przez 7 podmiotów wykonujących działalność leczniczą, w tym także przez Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy w Tarnowskich Górach, prowadzący zakład rehabilitacji leczniczej[46].

Z kolei w przypadku pacjentów z niepełnosprawnościami w obszarze zdrowia psychicznego, szczególnie istotne znaczenie ma **dostęp do świadczeń opieki psychiatrycznej**, w tym rehabilitacji psychiatrycznej. W roku 2024 odnotowano w publicznym systemie zdrowotnym ponad

[42] Wojewódzki Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla województwa śląskiego, Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach [https://www.katowice.uw.gov.pl/].
[43] NFZ – Gdzie się leczyć?... op. cit.
[44] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej [Tekst jedn. Dz. U. 2021 poz. 265 z późn. zm.].
[45] BASiW, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl.
[46] NFZ – Gdzie się leczyć?... op. cit.

12,12 tys. mieszkańców powiatu tarnogórskiego z rozpoznaniem z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, było to o ok. 9% więcej w porównaniu z rokiem 2023 (10,09 tys. osób). W powiecie tarnogórskim świadczenia opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień udzielane są na rynku publicznym przez 6 podmiotów leczniczych posiadających umowę z NFZ, w tym także przez Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy w Tarnowskich Górach, udzielający świadczeń opieki zdrowotnej w ramach programu pilotażowego w centrum zdrowia psychicznego oraz prowadzący ośrodek środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny). Szpital prowadzi także oddział dzienny psychiatryczny rehabilitacyjny dla dzieci i młodzieży, natomiast żaden podmiot na terenie powiatu nie udziela świadczeń z zakresu rehabilitacji psychiatrycznej dla osób dorosłych. Ponadto warto dodać, że na terenie powiatu tarnogórskiego funkcjonują dwa zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze psychiatryczne dla dzieci i młodzieży, prowadzone przez Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny „Pałac Kamieniec”[47].

4.5. Pomoc społeczna

W roku 2024 pomocą społeczną w powiecie tarnogórskim objęto 4,4 tys. osób, stanowiących 3,17% ogółu mieszkańców. W województwie śląskim odsetek ten wyniósł w tym samym okresie 3,12%, w Polsce – 4,39%[48]. W roku 2024 ze świadczeń pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim skorzystało 4 235 rodzin, w tym 899 w powodu problemu w obszarze niepełnosprawności (21,2% ogółu). W latach 2020-2024 obserwuje się wyraźny wzrost tej liczby, w relacji do roku 2020 wyniósł on +4,9% – wówczas z pomocy społecznej z omawianego powodu korzystało 857 rodzin. Niepełnosprawność, wraz z długotrwałą lub ciężką chorobą, była wiodącą przyczyną sięgania przez rodziny z powiatu tarnogórskiego po wsparcie w obszarze pomocy społecznej (tabela XV).

[47] NFZ – Gdzie się leczyć?... op. cit.
[48] Ocena zasobów pomocy społecznej Województwo śląskie 2025, ROPS Katowice.

Tab. XV. Rodziny korzystające z pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim według przyczyn w latach 2020-2024

Przyczyna przyznania pomocy	2020	2021	2022	2023	2024	Trend 5-letni
Długotrwała lub ciężka choroba	1 134	1 202	1 218	1 265	1 275	+12,4%
Niepełnosprawność	**857**	**869**	**886**	**939**	**899**	**+4,9%**
Ubóstwo	955	895	863	805	705	-26,2%
Bezrobocie	818	748	682	660	530	-35,2%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	511	439	398	401	339	-33,7%
Alkoholizm	231	208	199	181	159	-31,2%
Potrzeba ochrony macierzyństwa	178	139	107	128	121	-32,0%
Bezdomność	105	108	100	125	118	+12,4%
Przemoc domowa	45	38	35	39	47	+4,4%
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	36	37	35	30	22	-38,9%
Narkomania	12	18	10	9	9	-25,0%
Sytuacja kryzysowa	12	7	12	6	8	-33,3%
Zdarzenie losowe	9	16	25	3	3	-66,6%
Sieroctwo	1	0	1	1	0	--
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	1	1	0	0	--
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę	0	0	11	2	0	--

Przyczyna przyznania pomocy	2020	2021	2022	2023	2024	Trend 5-letni
uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy						
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	1	0	3	0	0	--
Ogółem	4 905	4 725	4 586	4 594	4 235	-13,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, bdl.stat.gov.pl

Pomoc społeczna jest szczególnie istotna w przypadku osób z niepełnosprawnościami, ponieważ zaliczane są one do grona osób zagrożonych wykluczeniem społecznym[49]. Problem wykluczenia społecznego polega na braku możliwości pełnego uczestnictwa danej jednostki lub grupy społecznej w ważnych dziedzinach życia. Ograniczenie to wynika z deficytów całkowicie lub w dużej mierze niezależnych od wykluczonych. Wykluczenie dotyczyć może pracy, konsumpcji, uczestnictwa w kulturze, życiu społeczności lokalnych i w polityce. Bardzo często wykluczenie społeczne utożsamia się z ubóstwem lub traktuje ubóstwo jako główny powód wykluczenia. Obecnie jednak dominujące podejście jest bardziej wielowymiarowe i wielokierunkowe. Na przykład samo ubóstwo może być nie tyle przyczyną co skutkiem wykluczenia z powodu dyskryminacji na rynku pracy, niepełnosprawności, wykształcenia czy miejsca zamieszkania[50].

4.6. Rehabilitacja społeczna

Rehabilitacja społeczna, jak już wspomniano przy omawianiu podstaw prawnych opracowania niniejszego dokumentu, ma na celu umożliwianie osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwa w życiu społecznym[51].

[49] Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej… op. cit., art. 2 pkt 6.
[50] Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2024-2028, rops-katowice.pl.
[51] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej… op. cit., art. 9 ust. 1.

Realizowana jest w szczególności przez powiatowe centra pomocy rodzinie w celu[52]:

- wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby z niepełnosprawnościami,
- wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych,
- likwidację barier (w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji),
- kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami z niepełnosprawnościami.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach realizuje działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w ramach rehabilitacji społecznej poprzez[53]:

1) dofinansowanie kosztów tworzenia i działalności warsztatów terapii zajęciowej,
2) dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
3) dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom z niepełnosprawnościami,
4) dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się.

Środki finansowe na powyższe cele pochodzą z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). W roku 2024 na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami przeznaczono kwotę ponad 5,28 mln zł i była to kwota ponad 2-krotnie wyższa od tej z roku 2020 (ponad 2,58 mln zł)[54]. W latach 2020-2024

[52] Ibidem, art. 9 ust. 2 oraz art. 35a ust. 2.
[53] Sprawozdania z działalności PCPR w Tarnowskich Górach za lata 2020-2024, bip.tarnogorski.pl.
[54] Ibidem.

obserwuje się wyraźną tendencję wzrostową w zakresie wysokości środków przeznaczanych na omawiane cele (tabela XVI).

Tabela XVI. Środki PFRON otrzymane na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024

Rok	2020	2021	2022	2023	2024
Kwota (zł)	2 588 825,00	2 989 680,00	3 403 054,00	4 345 128,00	5 287 411,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z działalności PCPR w Tarnowskich Górach za lata 2020-2024, bip.tarnogorski.pl

Największy udział w ogóle środków przeznaczonych w roku 2024 na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami miały wydatki przeznaczone na dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej (ok. 51% ogółu) oraz na dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (25,7%). Na dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych przeznaczono ok. 18,4% ogółu środków, natomiast na dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych – 4,9%[55].

Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztat terapii zajęciowej (WTZ) jest jedną z podstawowych form aktywności, która wspomaga proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami. Na terenie Powiatu Tarnogórskiego działają dwa warsztaty: WTZ prowadzony przez Salezjański Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Tarnowskich Górach (warsztat powstał w marcu 2000 r.) oraz WTZ w Kaletach-Drutarni prowadzony przez Towarzystwo Przyjaciół

[55] Ibidem.

Dzieci Śląski Oddział Regionalny w Katowicach (warsztat powstał w grudniu 2005 r.). Uczestnikami zajęć warsztatowych są osoby posiadające orzeczenia o stopniu niepełnosprawności ze wskazaniem do rehabilitacji w warsztacie terapii zajęciowej. Dzięki uczestnictwu w warsztacie osoba z niepełnosprawnościami ma możliwość wyrabiania zaradności osobistej, zdobywa umiejętności praktyczne, uczy się nowych ról społecznych. Uczestnictwo w warsztatach terapii zajęciowej stanowi też etap wstępny do podjęcia pracy zawodowej przez osoby z niepełnosprawnościami. Środki finansowe przeznaczone na finansowanie działalności ww. Warsztatów Terapii Zajęciowej wyniosły w roku 2024 ok. 2 995 000 zł, w tym w 90% pochodziły ze środków PFRON, a w 10% – ze środków Powiatu Tarnogórskiego[56].

Dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych

Turnusy rehabilitacyjne, trwające co najmniej 14 dni, odbywają się w grupach zorganizowanych liczących nie mniej niż 20 uczestników o podobnych potrzebach w zakresie rehabilitacji ze względu na rodzaj niepełnosprawności. Każda grupa turnusowa ma opracowany program rehabilitacji odpowiedni do schorzeń uczestników, realizowany przy udziale kadry specjalistów. Turnus może być zorganizowany w formie stacjonarnej lub niestacjonarnej. Turnusy tego rodzaju mobilizują do kontaktów z otoczeniem i do samodzielnego funkcjonowania, pobudzają rozwój osobisty. W odróżnieniu od pobytów sanatoryjnych w ramach finansowania przez NFZ, które koncentrują się na rehabilitacji leczniczej osób indywidualnych, na turnusach dofinansowanych ze środków PFRON znaczącą wagę przykłada się do aktywności społecznej i zorganizowanych działań grupowych obok poprawy stanu zdrowia w ramach rehabilitacji leczniczej[57].

[56] Ibidem.
[57] Turnusy rehabilitacyjne, PFRON, pfron.org.pl.

O dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w turnusach rehabilitacyjnych może ubiegać się[58]:

1) osoba posiadająca orzeczenie o zakwalifikowaniu do jednego z trzech stopni niepełnosprawności lub całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów lub orzeczenie o niepełnosprawności, wydane przez ukończeniem 16 roku życia;
2) osoba spełniająca kryterium dochodowe – przeciętny miesięczny dochód nieprzekraczający kwoty 50% przeciętnego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym lub 65% przeciętnego wynagrodzenia w przypadku osoby samotnej (w przypadku przekroczenia tych kwot, dofinansowanie pomniejsza się o kwotę, o którą dochód został przekroczony).

Dodatkowo, osobie ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności albo posiadającej orzeczenie równoważne oraz osobie niepełnosprawnej w wieku do 16 lat, która wymaga pomocy w codziennym funkcjonowaniu, może być przyznane dofinansowanie pobytu opiekuna na turnusie, pod warunkiem, że lekarz we wniosku skierowania wyraźnie uzasadni konieczność pomocy opiekuna. Dofinansowanie pobytu osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów na turnusach rehabilitacyjnych wynosi 20-30% przeciętnego wynagrodzenia, w zależności od kryteriów określonych w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 listopada 2007 r. w sprawie turnusów rehabilitacyjnych [Dz.U. 2007 nr 230 poz. 1694 z późn. zm.][59].

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze dla osób z niepełnosprawnościami obejmuje pozycje ujęte w katalogu będącym załącznikiem do

[58] Ibidem.
[59] Ibidem.

Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie. Znajdują się tam limity finansowania każdego przedmiotu w ramach ubezpieczenia pokrywane przez Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ) oraz wysokość udziału własnego wnioskodawcy w kosztach zakupu. Każda osoba z niepełnosprawnościami potrzebująca pomocy finansowej na pokrycie dopłaty do zakupu może zwrócić się do PCPR, który udzieli dofinansowania ze środków PFRON. Warunkiem uzyskania dofinansowania jest posiadanie dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność oraz spełnienie kryterium dochodowego, analogicznego jak w przypadku dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych. Maksymalne dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze z PFRON wynosi do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej wyznaczonego w limicie ceny NFZ lub do 150% sumy kwoty limitu, wyznaczonego przez NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli cena zakupu jest wyższa niż ustalony limit w rozporządzeniu Ministra Zdrowia[60].

W ramach zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze PCPR w Tarnowskich górach w latach 2020-2024 dofinansował zakup m.in.: rowerów rehabilitacyjnych stacjonarnych, bieżni elektrycznych, rotorów do ćwiczeń, drabinek gimnastycznych, aparatów słuchowych, wkładek do aparatów słuchowych, systemów wspomagających słyszenie, aparatów do leczenia obturacyjnego bezdechu sennego oraz masek do tych aparatów, obuwia ortopedycznego, materaców przeciwodleżynowych, poduszek przeciwodleżynowych, protez uda, protez podudzia, protez piersi, pończoch kikutowych, ortez, pionizatorów, pieluchomajtek, cewników, worków do zbierania moczu, balkoników, podpórek czterokołowych, szkieł okularowych, wózków

[60] Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz sprzęt rehabilitacyjny, PFRON, pfron.org.pl.

inwalidzkich, gorsetów, peruk, rękawów uciskowych, zbiorników na insulinę, czy też czujników do systemu monitorowania stężenia glukozy[61].

Dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami

Wsparcie osób z niepełnosprawnościami może także polegać na dofinansowaniu likwidacji barier uniemożliwiających im samodzielne funkcjonowanie. Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i w jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu osobom z niepełnosprawnościami. Ze wsparcia może skorzystać każdy, kto posiada orzeczenie o niepełnosprawności, ma trudności w poruszaniu się oraz posiada nieruchomości lub użytkuje wieczyście nieruchomości, w których występują bariery funkcjonalne[62].

W ramach dofinansowania przez PCPR w Tarnowskich Górach likwidacji barier architektonicznych w miejscach zamieszkania osób z niepełnosprawnościami w latach 2020-2024 wykonano prace związane m.in. z przystosowaniem istniejących łazienek dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami poprzez zamontowanie kabin prysznicowych, krzesełek prysznicowych, siedzisk prysznicowych, ubikacji i umywalek dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami poruszających się na wózku inwalidzkim, montaż uchwytów oraz poręczy, platformy schodowej na szynie prostej. W ramach likwidacji barier technicznych dofinansowano także zakup m.in.: łóżek rehabilitacyjnych, podnośników transportowo-kąpielowych, podnośników wannowych, podnośnika sufitowego, rowerów trójkołowych, schodołazów, koncentratorów tlenu, wózków toaletowo-prysznicowych, budzików dla niesłyszących. W ramach dofinansowania do likwidacji barier w komunikowaniu się przeznaczono

[61] Sprawozdania z działalności PCPR w Tarnowskich Górach… op. cit.
[62] Dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl.

środki finansowe na pokrycie kosztów związanych z zakupem sprzętu komputerowego, programów specjalistycznych oraz urządzeń elektronicznych wraz z programem do komunikacji alternatywnej i wspomagającej, lupy z podświetleniem[63].

Wsparcie w ramach programu „Aktywny Samorząd"

Program „Aktywny Samorząd" jest ważnym krokiem w kierunku wydajniejszego modelu polityki społecznej wobec osób niepełnosprawnych. Działania przewidziane w programie uzupełniają plany ujęte w powiatowych strategiach rozwiązywania problemów społecznych i programach działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Umożliwiają samorządom aktywniejsze włączenie się w działania na rzecz inkluzji społecznej osób niepełnosprawnych. Formy wsparcia przewidziane w programie dotyczą likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób niepełnosprawnych.

Rok 2024 był trzynastym rokiem realizacji na terenie Powiatu Tarnogórskiego pilotażowego programu „Aktywny Samorząd" finansowanego ze środków PFRON. Realizacją programu zajmuje się PCPR w Tarnowskich Górach. Program obejmował następujące moduły, obszary i zadania[64]:

1) Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową
   - Obszar A – Zadanie nr 1 pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu
   - Obszar A – Zadanie nr 2 pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B
   - Obszar A – Zadanie nr 3 pomoc w uzyskaniu prawa jazdy dla osób z dysfunkcją narządu słuchu

[63] Sprawozdania z działalności PCPR w Tarnowskich Górach… op. cit.
[64] Ibidem.

- Obszar A – Zadanie nr 4 pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu dla osób z dysfunkcja narządu słuchu
- Obszar B – Zadanie nr 1 pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania dla osób z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych w stopniu znacznym
- Obszar B – Zadanie nr 2 dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania
- Obszar B – Zadanie nr 3 pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania dla osób z dysfunkcją wzroku w stopniu umiarkowanym
- Obszar B – Zadanie nr 4 pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania dla osób z dysfunkcja narządu słuchu
- Obszar B – Zadanie nr 5 pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu
- Obszar C – Zadanie nr 1 pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym
- Obszar C – Zadanie nr 2 pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym
- Obszar C – Zadanie nr 3 pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne
- Obszar C – Zadanie nr 4 pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne
- Obszar C – Zadanie nr 5 pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego

- Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej
- Obszar E – pomoc w kontynuowaniu rehabilitacji w formie wentylacji domowej, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności lub z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia), które korzystają z koncentratora tlenu lub respiratora w ramach świadczenia udzielanego przez ośrodek domowego leczenia tlenem lub ośrodek wentylacji domowej, tj. pod opieką zespołu długoterminowej opieki domowej dla pacjentów wentylowanych mechanicznie lub pod opieką poradni/ośrodka/zespołu domowego leczenia tlenem);

2) Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym. W roku 2024 w powiecie tarnogórskim na realizację programu „Aktywny Samorząd" wydano ponad 935,8 tys. zł, w tym 62,5% ogółu wydatków na realizację zadań w ramach Modułu I (ponad 585,2 tys. zł), 31,8% – w ramach Modułu II (ponad 297,4 tys. zł). Pozostałe środki przeznaczono na obsługę, promocję i ewaluacją programu. Najwięcej środków finansowych pochłonęła realizacja zadania 1 z obszaru C tj. pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym (15,2% ogółu), zadania 3 z obszaru C tj. pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (12,2%) oraz zadania 1 z obszaru B tj. pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania dla osób z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych w stopniu znacznym (10%)[65].
3) Moduł III – PCPR w Tarnowskich Górach realizuje Moduł III w dwóch zadaniach. Celem Zadania 1 jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie im mieszkania wolnego od barier architektonicznych,

[65] Ibidem.

jako podstawy do samodzielnego realizowania planów zawodowych i społecznych.

Celem Zadania 2 jest wzrost niezależności beneficjenta oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie samodzielnego mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta. Program jest w całości finansowany ze środków PFRON.

Wsparcie w ramach programu „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej"

Głównym celem Programu „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej" jest wprowadzenie usług asystencji osobistej jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym. Adresatami Programu są: dzieci 2-16 r. ż. posiadające orzeczenie o niepełnosprawności (łącznie ze wskazaniami w orzeczeniu o niepełnosprawności konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji) oraz osoby z niepełnosprawnościami posiadające orzeczenie: o znacznym stopniu niepełnosprawności albo o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności albo orzeczenie traktowane na równi z ww. orzeczeniami, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Program jest w całości finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego[66].

Realizacją programu „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej" na terenie powiatu tarnogórskiego zajmuje się PCPR w Tarnowskich Górach. Dzięki realizacji Programu możliwe jest zapewnienie osobom

[66] „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością" dla Jednostek Samorządu Terytorialnego, Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych, niepelnosprawni.gov.pl.

z niepełnosprawnościami dostępności do usługi asystenta, tj. wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym, w szczególności poprzez umożliwienie jak najbardziej niezależnego życia, zapewnienia wsparcia oraz pomocy adekwatnej do potrzeb, umożliwienia zaangażowania m.in. w wydarzenia społeczne, kulturalne, rozrywkowe lub sportowe[67].

Wsparcie w ramach programu „Opieka Wytchnieniowa"

Głównym celem Programu „Opieka Wytchnieniowa" jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi 2-16 r. ż. posiadającymi orzeczenie o niepełnosprawności lub osobami z niepełnosprawnościami posiadającymi orzeczenie: o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczenie traktowane na równi z ww. orzeczeniami, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych[68].

Wsparcie to jest realizowane poprzez umożliwienie uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej, tj. odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki nad osobą z niepełnosprawnościami przez zapewnienie czasowego zastępstwa w tym zakresie. Dzięki temu wsparciu, osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki nad osobą z niepełnosprawnościami dysponować będą czasem, który mogą przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw życiowych. Usługi opieki wytchnieniowej mogą służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby z niepełnosprawnościami w sytuacji, gdy członkowie rodzin lub opiekunowie z różnych powodów nie będą mogli wykonywać swoich

[67] Sprawozdania z działalności PCPR w Tarnowskich Górach… op. cit.
[68] "Opieka wytchnieniowa" dla Jednostek Samorządu Terytorialnego, Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych, niepelnosprawni.gov.pl.

obowiązków. Program jest w całości finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego[69].

Realizacją programu „Opieka wytchnieniowa" na terenie powiatu tarnogórskiego również zajmuje się PCPR w Tarnowskich Górach. Dzięki realizacji Programu możliwe jest zapewnianie usług opieki wytchnieniowej w formie pobytu dziennego i całodobowego. Usługa realizowana w pierwszej z ww. form ma charakter indywidualny i jest realizowana, za uprzednią pisemną zgodą powiatu, w miejscu zamieszkania osoby z niepełnosprawnościami. Z kolei usługa w formie pobytu całodobowego może być świadczona osobom pełnoletnim w domu pomocy społecznej prowadzonym przez podmioty niepubliczne oraz za uprzednią pisemną zgodą powiatu, w innym miejscu wskazanym przez uczestnika programu lub realizatora programu, spełniającym kryteria dostępności[70].

PCPR w Tarnowskich Górach w latach 2020-2024 udzielało wsparcia wielu osobom z niepełnosprawnościami, w tym w roku 2024 największej ich liczbie w ramach dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (40,2% ogółu działań wspierających), dofinansowania uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w turnusach rehabilitacyjnych (21,3%) oraz wsparcia oferowanego w programie „Aktywny Samorząd" (18,2%). Analiza danych za lata 2020-2024 wyraźnie wskazuje na rosnącą liczbę beneficjentów większości rodzajów dofinansowań udzielanych w ramach rehabilitacji społecznej. Wyjątkiem są tutaj dofinansowania likwidacji barier funkcjonalnych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami, gdzie od roku 2021 liczba beneficjentów tego rodzaju wsparcia utrzymuje się na względnie stałym poziomie. Tendencję wzrostową obserwuje się także w zakresie liczby osób korzystających ze wsparcia w ramach programów „Aktywny Samorząd" oraz „Asystent

[69] Ibidem.
[70] Sprawozdania z działalności PCPR w Tarnowskich Górach… op. cit.

Osobisty Osoby Niepełnosprawnej". Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XVII.

Tabela XVII. Liczba beneficjentów wsparcia udzielonego osobom z niepełnosprawnościami przez PCPR w latach 2020-2024

Rodzaj wsparcia	2020	2021	2022	2023	2024
Dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w turnusach rehabilitacyjnych	77	194	260	251	351
Dofinansowanie uczestnictwa opiekunów osób z niepełnosprawnościami w turnusach rehabilitacyjnych	45	128	133	125	150
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	543	605	736	532	661
Dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami	128	100	90	96	100
Wsparcie w ramach programu „Aktywny Samorząd"	161	174	190	172	299
Wsparcie w ramach programu „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej"	39	58	56	31	63
Wsparcie w ramach programu „Opieka Wytchnieniowa" – pobyt całodobowy	--	--	8	11	15
Wsparcie w ramach programu „Opieka Wytchnieniowa" – pobyt dzienny	--	--	16	11	6
Wsparcie w ramach programu „Opieka Wytchnieniowa" – poradnictwo specjalistyczne	10	19	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z działalności PCPR w Tarnowskich Górach za lata 2020-2024, bip.tarnogorski.pl

4.7. Rynek pracy i bezrobocie

Stabilny rynek pracy i dobra sytuacja gospodarcza są niezbędne dla zapewnienia mieszkańcom poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego i społecznego. Stałe zatrudnienie umożliwia regularne dochody, co pozwala zaspokajać podstawowe potrzeby życiowe, takie jak mieszkanie, wyżywienie czy opieka zdrowotna. Kwestia ta jest szczególnie istotna w populacji osób z niepełnosprawnościami, mierzących się z wieloma trudnościami na rynku pracy, wynikających z przyczyn natury społecznej, ekonomicznej i organizacyjnej. Pracodawcy często mają obawy związane z dostosowaniem stanowiska pracy oraz ewentualnymi kosztami zatrudnienia takich osób. Dodatkowo, bariery architektoniczne i transportowe mogą ograniczać możliwości dotarcia do miejsca pracy. Część osób z niepełnosprawnościami zmaga się z ograniczeniami zdrowotnymi, które wpływają na tempo lub zakres wykonywanych obowiązków. Nadal funkcjonują także stereotypy i uprzedzenia, które utrudniają postrzeganie osób z niepełnosprawnościami jako pełnoprawnych pracowników. W wielu przypadkach brakuje dostosowanych szkoleń zawodowych i programów wspierających rozwój kompetencji tej grupy, utrudniony jest również dostęp do nowoczesnych technologii wspomagających pracę. Część osób z niepełnosprawnościami doświadcza długotrwałego bezrobocia, co jeszcze bardziej obniża ich szanse na zatrudnienie. Problemem jest także niska świadomość społeczna na temat dostępnych form wsparcia, np. dofinansowań dla pracodawców. Wszystko to sprawia, że osoby z niepełnosprawnościami są szczególnie narażone na wykluczenie z rynku pracy, czemu należy bezwzględnie przeciwdziałać[71].

W Polsce w 4 kwartale 2024 r. liczba osób aktywnych zawodowo w wieku 15-89 lat wyniosła 17 742 tys., z czego 17 247 tys. stanowili pracujący, natomiast 495 tys. – bezrobotni. Populacja biernych zawodowo w tej

[71] Gąciarz, B., & Rudnicki, S. (red.). (2014). Polscy niepełnosprawni. Od kompleksowej diagnozy do nowego modelu polityki społecznej. Kraków: Wydawnictwo AGH.

grupie wieku liczyła 12 610 tys. osób. Współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 58,5% (56,8% ogółu stanowiły osoby pracujące, 1,7% – osoby bezrobotne). Osoby bierne zawodowo stanowiły 41,6% ogółu[72]. W przypadku osób w wieku 16-89 lat z niepełnosprawnościami w roku 2024 odnotowano 495 tys. aktywnych zawodowo, w tym 473 tys. pracujących oraz 22 tys. bezrobotnych. Populacja biernych zawodowo w tej grupie wieku liczyła 2 171 tys. osób. Współczynnik aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami wyniósł 18,6% (17,7% ogółu stanowiły osoby pracujące, 0,9% – osoby bezrobotne). Osoby bierne zawodowo stanowiły 81,4% ogółu[73].

Według najnowszych publikowanych danych, stopa bezrobocia w lipcu 2025 r. w powiecie tarnogórskim wyniosła 4,7 w relacji do wartości 4,3 w lipcu 2024 r. Wskaźnik ten w analizowanym okresie (lipiec 2025) był wyższy w porównaniu do województwa śląskiego (4,0), ale niższy w porównaniu do podregionu bytomskiego (6,6) i kraju ogółem (5,4)[74]. Zgodnie ze stanem na koniec sierpnia 2025 r. w rejestrze Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowskich Górach pozostawało 2 516 mieszkańców powiatu. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych 51,7% stanowiły kobiety (1 300 osób), natomiast 48,3% mężczyźni (1 216 osób). Osoby z niepełnosprawnościami stanowiły 7,2% ogółu osób zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie tarnogórskim (w województwie śląskim w roku 2024 było to 8,1%, w Polsce – 6,3%[75]). Było to łącznie 181 osób, w tym 96 kobiet (53%) oraz 85 mężczyzn (47%). W analogicznym okresie (sierpień 2025) w PUP w Tarnowskich Górach zarejestrowanych było także 68 osób poszukujących pracy, wśród których odnotowano 29 osób z niepełnosprawnościami niepozostających w zatrudnieniu (42,6% ogółu poszukujących pracy). Analiza danych porównawczych za lata 2021-2025 (sierpień każdego roku) wskazuje na wyraźny wzrost, zarówno liczby osób

[72] GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski – 4 kwartał 2024 r., stat.gov.pl.
[73] Bezrobotni z niepełnosprawnością, raport za 2024 rok, Departament Rynku Pracy, MRPiPS, psz.praca.gov.pl.
[74] Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia. Stan w końcu lipca 2025 r., stat.gov.pl.
[75] Bezrobotni z niepełnosprawnością, raport za 2024 rok… op. cit.

zarejestrowanych bezrobotnych z niepełnosprawnościami, jak i ich udziału w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych. Osoby z niepełnosprawnościami w ostatnich 4 latach stanowią ok. 35-43% ogółu osób zarejestrowanych poszukujących pracy. Niestety w ogóle wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej niewiele jest przystosowanych dla osób z niepełnosprawnościami. W sierpniu 2025 r. w powiecie tarnogórskim odnotowano ogółem 199 wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej, w tym tyko 3 dla osób z niepełnosprawnościami – jest to jedynie 1,5% ogółu[76] (w województwie śląskim w roku 2024 było to 2,4%, w Polsce – 2,5%[77]). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XVIII.

Tabela XVIII. Problem bezrobocia w populacji osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w latach 2021-2025

Wskaźnik	2021	2022	2023	2024	2025
Bezrobotni zarejestrowani ogółem	3 249	2 881	2 347	2 225	2 516
w tym osoby z niepełnosprawnościami (liczba)	104	152	163	162	181
w tym osoby z niepełnosprawnościami (% ogółu)	3,2	5,3	6,9	7,3	7,2
Bezrobotni poszukujący pracy ogółem	225	112	70	72	68
w tym osoby z niepełnosprawnościami (liczba)	42	45	25	29	29
w tym osoby z niepełnosprawnościami (% ogółu)	18,7	40,2	35,7	40,3	42,6
Wolne miejsca pracy i aktywizacji ogółem	305	177	136	256	199
w tym dla osób z niepełnosprawnościami (liczba)	3	5	2	2	3

[76] Sprawozdania MRiPS, PUP w Tarnowskich Górach, tarnowskiegory.praca.gov.pl (stan na koniec sierpnia każdego roku).
[77] Ibidem.

Wskaźnik	2021	2022	2023	2024	2025
w tym dla osób z niepełnosprawnościami (% ogółu)	1,0	2,8	1,5	0,8	1,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdań MRiPS, PUP w Tarnowskich Górach, tarnowskiegory.praca.gov.pl (stan na koniec sierpnia każdego roku)

Na koniec sierpnia 2025 roku wśród osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim dominowały osoby z grupy wiekowej 45-54 lat (28,7% ogółu; 52 osoby) oraz 55 lat i więcej (26,5%; 48 osób), a także osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym (29,3%; 53 osoby), policealnym oraz średnim zawodowym (26%; 47 osób) lub gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (25,4%; 46 osób). Problem bezrobocia dotyczył głównie osób z niepełnosprawnościami pozostających bez pracy od 6 do 24 miesięcy (39,2% ogółu; 71 osób) lub dłużej (28,7% ogółu; 52 osoby). W ogóle zarejestrowanych w PUP osób z niepełnosprawnościami znalazły się w większości osoby ze stażem pracy 10-20 lat (22,1%; 40 osób), a także 1-5 lat (19,3%; 35 osób) lub krótszym (19,9%; 36 osób). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XIX.

Tab. XIX. Struktura problemu bezrobocia w populacji osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w 2025 roku

Bezrobotni z niepełnosprawnościami zarejestrowani w PUP	Liczba	%
Ogółem	181	100,00
Wg grup wieku		
18-24	19	10,5
25-34	23	12,7
35-44	39	21,5
45-54	52	28,7
55 lat i więcej	48	26,5

Bezrobotni z niepełnosprawnościami zarejestrowani w PUP	Liczba	%
Wg wykształcenia		
Wyższe	16	8,8
policealne oraz średnie zawodowe/branżowe	47	26,0
średnie ogólnokształcące	19	10,5
zasadnicze zawodowe/branżowe	53	29,3
gimnazjalne, podstawowe i poniżej	46	25,4
Wg czasu pozostawania bez pracy		
poniżej 1 miesiąca	15	8,3
1-3	25	13,8
3-6	18	9,9
6-12	38	21,0
12-24	33	18,2
powyżej 24 miesięcy	52	28,7
Wg stażu pracy		
1 rok i mniej	36	19,9
1-5 lat	35	19,3
5-10 lat	21	11,6
10-20 lat	40	22,1
20-30 lat	13	7,2
powyżej 30 lat	11	6,1
bez stażu pracy	25	13,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdań MRiPS, PUP w Tarnowskich Górach, tarnowskiegory.praca.gov.pl (stan na koniec sierpnia każdego roku)

W roku 2024 w PUP w Tarnowskich Górach zarejestrowanych było łącznie 151 osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, w tym 67 kobiet i 84 mężczyzn. Prawie połowa spośród tych osób zamieszkiwała gminę Tarnowskie Góry, najmniej zarejestrowanych bezrobotnych

z niepełnosprawnościami odnotowano w gminie Krupski Młyn[78] (tabela XX).

Tabela XX. Liczba bezrobotnych z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tarnowskich Górach w latach 2022-2024 w podziale na gminy

Gmina	2022	2023	2024
Tarnowskie Góry	76	70	73
Radzionków	16	20	16
Miasteczko Śląskie	10	10	12
Kalety	11	17	12
Krupski Młyn	3	3	2
Ożarowice	6	8	9
Świerklaniec	8	11	9
Tworóg	8	9	8
Zbrosławice	14	13	10
Razem	152	161	151

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Tarnowskich Górach

4.8. Rehabilitacja zawodowa i zatrudniania

Rehabilitacja zawodowa i zatrudniania, jak już wspomniano przy omawianiu podstaw prawnych opracowania niniejszego dokumentu, ma na celu ułatwienie osobie z niepełnosprawnościami uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej

[78] Dane PUP w Tarnowskich Górach.

korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy[79]. Do realizacji ww. celu niezbędne jest[80]:

- dokonanie oceny zdolności do pracy, w szczególności przez przeprowadzenie badań lekarskich i psychologicznych umożliwiających określenie sprawności fizycznej, psychicznej i umysłowej do wykonywania zawodu oraz ocenę możliwości zwiększenia tej sprawności, a także ustalenie kwalifikacji, doświadczeń zawodowych, uzdolnień i zainteresowań;
- prowadzenie poradnictwa zawodowego uwzględniającego ocenę zdolności do pracy oraz umożliwiającego wybór odpowiedniego zawodu i szkolenia;
- przygotowanie zawodowe z uwzględnieniem perspektyw zatrudnienia;
- dobór odpowiedniego miejsca pracy i jego wyposażenie;
- określenie środków technicznych umożliwiających lub ułatwiających wykonywanie pracy, a w razie potrzeby także przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych, sprzętu rehabilitacyjnego itp.

Działania z zakresu rehabilitacji zawodowej i zatrudniania realizuje w powiecie tarnogórskim Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowskich Górach. Osoba z niepełnosprawnościami może być zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotny (osoba, która posiada ustaloną niepełnosprawność, jednak nie jest uprawniona m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego) lub poszukujący pracy (osoba, która oprócz ustalonej niepełnosprawności jest uprawniona m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego). Osoba z orzeczonym stopniem o niepełnosprawności, która jest zdolna do podjęcia zatrudnienia w co najmniej połowie wymiaru czasu pracy, posiadająca status „bezrobotnego” lub „poszukującego pracy” może

[79] Ibidem, art. 8 ust. 1 oraz art. 35a ust. 2.
[80] Ibidem, art. 8 ust. 2.

skorzystać ze wszystkich form pomocy dla osoby bezrobotnej, takich jak np.: pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, wspieranie podnoszenia kwalifikacji, staż, prace interwencyjne, dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. Ponadto, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może również korzystać na zasadach takich jak bezrobotni z następujących form pomocy: szkoleń, stażu, prac interwencyjnych, zwrotu kosztów przejazdu i/lub zakwaterowania, o których mowa w ustawie o rynku pracy i służbach zatrudnienia, a także bonu na zasiedlenie, bonu na kształcenie ustawiczne, finansowania potwierdzenia nabycia wiedzy i umiejętności lub kosztów uzyskania dokumentu potwierdzającego nabycie wiedzy i umiejętności[81].

Dla osób z niepełnosprawnościami posiadających status „poszukującego pracy", a nie pozostających w zatrudnieniu, przewidziane są także formy pomocy finansowane ze środków PFRON. Są one adresowane bezpośrednio do osób niepełnosprawnych, jak też do ich pracodawców. Są to m.in.[82]:

1) Staże – niepełnosprawne osoby bezrobotne lub poszukujące pracy mogą skorzystać z możliwości odbycia stażu finansowanego z pieniędzy PFRON; organizacją staży zajmują się powiatowe urzędy pracy, które kierują osoby zainteresowane do pracodawców, którzy zgłosili chęć zorganizowania staży; staż może trwać od 3 do 6 miesięcy; wysokość stypendium w ramach stażu wynosi 160% wysokości aktualnego zasiłku dla bezrobotnych; osoba skierowana na staż nie traci statusu osoby bezrobotnej lub poszukującej pracy;
2) Szkolenia – szkolenia dają możliwość zdobycia lub podniesienia kwalifikacji zawodowych przez osoby z niepełnosprawnościami, a to

[81] Wsparcie dla osób niepełnosprawnych, Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, wupkatowice.praca.gov.pl.
[82] Osoby niepełnosprawne, Aktywizacja zawodowa, PFRON, pfron.org.pl.

zwiększa szanse na zatrudnienie i utrzymanie pracy zarobkowej; szkolenia finansują i organizują powiatowe urzędy pracy;

3) Doradztwo zawodowe – doradztwo zawodowe to działania mające pomóc w trafnym wyborze zawodu, stanowiska pracy; doradca zawodowy ułatwia ocenę własnych możliwości, predyspozycji, lepszego zrozumienia funkcjonowania w środowisku zawodowym; doradcy zawodowi współpracujący z urzędami pracy lub zakładami doskonalenia zawodowego zwykle dobrze znają lokalny rynek pracy, w związku z czym pomagają również w realnej ocenie możliwości zatrudnienia w preferowanym zawodzie; doradztwo zawodowe może mieć formę wsparcia indywidualnego lub grupowego.

Poziom aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami od kilku lat utrzymuje się na stałym poziomie. Ze wsparcia PUP w Tarnowskich Górach w zakresie aktywizacji zawodowej w roku 2024 skorzystały łącznie 43 osoby (28,7% ogółu zarejestrowanych w tym okresie bezrobotnych z niepełnosprawnościami). Najczęstszymi rodzajami wsparcia były prace interwencyjne (10 osób) oraz staże (9 osób). Liczba osób korzystających z omawianego rodzaju wsparcia w latach 2022-2024 wykazuje niewielką tendencję wzrostową (w roku 2022 ze wsparcia PUP skorzystało 38 osób)[83]. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XXI.

Tabela XXI. Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających ze wsparcia PUP w Tarnowskich Górach w latach 2022-2024

Rodzaj wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami zrejestrowanych w PUP w Tarnowskich Górach	Liczba osób		
	2022	2023	2024
Aktywizacja zawodowa w ramach ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych	11	2	3
Staże	7	8	9

[83] Dane PUP w Tarnowskich Górach.

Rodzaj wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami zrejestrowanych w PUP w Tarnowskich Górach	Liczba osób		
	2022	2023	2024
Szkolenia	1	1	2
Roboty publiczne	1	3	0
Prace interwencyjne	4	4	10
Refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego	2	0	2
Jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej	2	5	0
Inne formy aktywizacji	10	14	17
Razem – bez podziału na formę aktywizacji	38	37	43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Tarnowskich Górach

4.9. Przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami

Przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami, jak już wspomniano przy omawianiu podstaw prawnych opracowania niniejszego dokumentu, zgodnie z konwencją o prawach tych osób[84], ma na celu popieranie, ochronę i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby z niepełnosprawnościami oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności. Działania z omawianego zakresu, zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, realizują głównie powiatowe centra pomocy rodzinie[85]. Przywołana wyżej konwencja opiera się na następujących zasadach[86]:

[84] Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych… op. cit.
[85] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej… op. cit., art. 35a ust 2.
[86] Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych… op. cit., art. 3.

- poszanowanie przyrodzonej godności, autonomii osoby, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowanie niezależności osoby,
- niedyskryminacja,
- pełny i skuteczny udział w społeczeństwie i integracja społeczna,
- poszanowanie odmienności i akceptacja osób niepełnosprawnych, będących częścią ludzkiej różnorodności oraz ludzkości,
- równość szans,
- dostępność,
- równość mężczyzn i kobiet, poszanowanie rozwijających się zdolności niepełnosprawnych dzieci oraz poszanowanie prawa dzieci niepełnosprawnych do zachowania tożsamości.

W ramach działań na rzecz przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami PCPR w Tarnowskich Górach udziela szerokich informacji o prawach i uprawnieniach tej szczególnej populacji. Są to m.in.[87]:

1) informacje o uprawnieniach przysługujących osobom z niepełnosprawnościami wynikających z tytułu niepełnosprawności,
2) informacje o możliwości uzyskania dofinansowania ze środków PFRON i Funduszu Solidarnościowego,
3) informacje o aktualnych programach realizowanych przez PFRON oraz projektach skierowanych na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej skierowanej do osób z niepełnosprawnościami,
4) informacje o jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej funkcjonujących na terenie Powiatu Tarnogórskiego oraz pozostałych placówkach działających na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami,

[87] Sprawozdania z działalności PCPR w Tarnowskich Górach… op. cit.

5) informacje o działających na terenie Powiatu Tarnogórskiego organizacjach pozarządowych prowadzących działalność statutową na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
6) informacje na temat możliwości ubiegania się przez osoby z niepełnosprawnościami o różnego rodzaju świadczenia z pomocy społecznej,
7) informacje na temat jednostki organizacyjnej w województwie śląskim, do której osoba z niepełnosprawnościami może zwrócić się z wnioskiem o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia.

4.10. Organizacje pozarządowe

Działania z zakresu ekonomii społecznej prowadzone są przez szereg podmiotów, wśród których znajdują się organizacje pozarządowe wskazane w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie[88] (stowarzyszenia, fundacje i prowadzone przez nie jednostki reintegracyjne), a także inne podmioty mogące wykonywać tego rodzaju działalność (m.in.. spółdzielnie socjalne, spółki non profit, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego). Podmioty ekonomii społecznej (PES) realizują szeroką działalność ukierunkowaną na wspieranie społeczności lokalnych oraz osób i grup narażonych na wykluczenie społeczne bądź go doświadczających, w tym m.in. osób z niepełnosprawnościami. Ustawa o ekonomii społecznej[89] rozszerzyła sferę zadań publicznych realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej, umacniając ich rolę w obszarach takich jak zatrudnianie i reintegracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, rozwój usług społecznych, wzmacnianie potencjału innowacyjnego podmiotów ekonomii społecznej, a także promowanie rozwoju społeczności lokalnych i tworzenie wspólnych przedsięwzięć.

[88] Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1491 z późn. zm.], art. 3.
[89] Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 806], art. 4.

Z kolei ustawa o realizowaniu usług społecznych na poziomie gminnym przez centrum usług społecznych uregulowała kwestie obszarów usług możliwych do realizacji przez PES w ramach otwartych konkursów ofert, małych grantów oraz w oparciu o prawo zamówień publicznych. Wśród działań i inicjatyw możliwych do podjęcia przez PES w ramach realizacji zadań publicznych i usług społecznych, znajduje się 14 obszarów usług, w tym działania z zakresu polityki prorodzinnej, wspierania rodziny, systemu pieczy zastępczej, pomocy społecznej, promocji i ochrony zdrowia, wspierania osób z niepełnosprawnościami, edukacji publicznej, przeciwdziałania bezrobociu, kultury, kultury fizycznej i turystyki, pobudzania aktywności obywatelskiej, mieszkalnictwa, ochrony środowiska, reintegracji zawodowej i społecznej[90]. Z punktu widzenia niniejszego programu, szczególnie istotny jest obszar działań w zakresie wspierania osób z niepełnosprawnościami.

W powiecie tarnogórskim działają 493 organizacje pozarządowe, w tym 228 stowarzyszeń rejestrowych (46,2% ogółu), 121 stowarzyszeń sportowych i uczniowskich klubów sportowych (24,5%), 74 stowarzyszenia zwykłe (15%) oraz 70 fundacji (14,2%)[91]. Spośród wszystkich NGO ok. 4,3% działa w obszarze ochrony zdrowia, natomiast ok. 4,1% – w obszarze usług socjalnych i pomocy społecznej[92].

Powiat Tarnogórski realizuje zadania publiczne współpracując z organizacjami pozarządowymi prowadzącymi szeroko rozumianą działalność pożytku publicznego, określając zasady tej współpracy w corocznym programie współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Aktywne współdziałanie z organizacjami

[90] Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych [Dz.U. 2019 poz. 1818 z późn. zm.], art. 2.
[91] Sprawozdanie z realizacji rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 rok (stan na 31.12.2024 r.), bip.tarnogorski.pl.
[92] Dane Portalu Organizacji Pozarządowych, spis.ngo.pl.

pozarządowymi i liderami środowisk lokalnych jest elementem efektywnego kierowania rozwojem Powiatu, umacniania w społeczności lokalnej poczucia odpowiedzialności za siebie i swoje otoczenie oraz budowania i rozwijania społeczeństwa obywatelskiego poprzez aktywizację mieszkańców[93]. Celami rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2026 rok, są[94]:

1) prezentacja dorobku sektora organizacji oraz promowanie jego osiągnięć,
2) integracja organizacji obejmujących swoim zakresem działania sferę zadań publicznych,
3) aktywizowanie społeczności lokalnych i stwarzanie warunków do powstawania nowych organizacji oraz wzmacniania już istniejących,
4) tworzenie i umacnianie warunków do powstawania struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych,
5) zwiększanie efektywności realizacji zadań publicznych i wykorzystania środków publicznych,
6) budowanie partnerskiej współpracy i wzajemnego zaufania stron,
7) poprawa jakości życia mieszkańców poprzez lepsze diagnozowanie i pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych.

W roku 2024 w powiecie tarnogórskim, w ramach realizacji rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 rok, zrealizowano łącznie 57 zadań publicznych. Najwyższe środki finansowe przekazano w obszarze pomocy społecznej

[93] wieloletni Program Współpracy Powiatu Tarnogórskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2026-2029 rok, bip.tarnogorski.pl.
[94] Ibidem.

(68,25%) oraz nieodpłatnej pomocy prawnej (13,71%)[95]. Są to niewątpliwie obszary działań, w ramach których ze wsparcia korzystają także osoby z niepełnosprawnościami.

Z organizacjami pozarządowymi aktywnie współpracuje także Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach. Współpraca ta w roku 2024 była realizowana m.in. poprzez[96]:

- współpracę ze Zgromadzeniem Sióstr Miłosierdzia Św. Karola Boromeusza i Zakonem Posługującym Chorym (Ojców Kamilianów) w zakresie prowadzenia 3 domów pomocy społecznej na terenie Powiatu Tarnogórskiego,
- współpracę z Towarzystwem Przyjaciół Dzieci – Śląski Oddział Regionalny i Salezjańskim Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Tarnowskich Górach w zakresie prowadzenia 2 warsztatów terapii zajęciowej,
- współpracę ze Stowarzyszeniem „Serdeczni" w zakresie prowadzenia Środowiskowego Domu Samopomocy,
- udzielanie organizacjom pozarządowym działającym na terenie powiatu wsparcia merytorycznego w zakresie aplikowania o środki w ramach ogłaszanych projektów/programów,
- udzielanie organizacjom pozarządowym realizującym powierzone im zadania w zakresie pomocy społecznej wsparcia merytorycznego oraz pomocy w sporządzaniu sprawozdań merytorycznych i finansowych,
- udział pracowników Działu Rehabilitacji Społecznej Osób Niepełnosprawnych w imprezach okolicznościowych Stowarzyszenia Klubu Abstynenta „Jutrzenka" z Tarnowskich Gór oraz Stowarzyszenia Rodzin Abstynenckich „Itaka" w Miasteczku Śląskim,
- udział w formie wsparcia merytorycznego pracowników Działu Rehabilitacji Społecznej Osób Niepełnosprawnych w II Tarnogórskim

[95] Sprawozdanie z realizacji rocznego programu współpracy… op. cit.
[96] Sprawozdania z działalności PCPR w Tarnowskich Górach… op. cit.

Dniu Seniora organizowanym przez Tarnogórskie Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku we współpracy z Tarnogórskim Centrum Kultury.

4.11. Wnioski i rekomendacje

Wnioski

1) W powiecie tarnogórskim mieszka ok. 19,5 tys. osób z niepełnosprawnościami, co stanowi istotny odsetek jego mieszkańców.
2) Największą grupę osób z niepełnosprawnościami w powiecie stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, co wskazuje na silne powiązanie niepełnosprawności z procesem starzenia się społeczeństwa.
3) Coraz większy udział w grupie osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim mają także dzieci i młodzież z orzeczoną niepełnosprawnością, co generuje szczególne potrzeby edukacyjne i rehabilitacyjne.
4) Największy odsetek osób z niepełnosprawnościami w ogóle mieszkańców, wyższy od średniej dla powiatu, odnotowano w roku 2021 w gminie Tarnowskie Góry oraz Krupski Młyn. Najniższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w gminie Radzionków, Ożarowice oraz Świerklaniec.
5) Dane z systemu orzecznictwa o niepełnosprawności wskazują na rosnącą w powiecie tarnogórskim liczbę osób otrzymujących orzeczenie o niepełnosprawności, a także liczbę osób posiadających więcej niż jedną przyczynę niepełnosprawności, zarówno w populacji osób dorosłych, jak i małoletnich.
6) Najczęściej występującymi rodzajami niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim wśród osób dorosłych są choroby układu oddechowego i krążenia oraz niepełnosprawność ruchowa, natomiast w przypadku dzieci i młodzieży – całościowe zaburzenia rozwojowe oraz choroby neurologiczne.

7) Wśród placówek oświatowych na terenie powiatu znajduje się łącznie 21 szkół o specyfice szkoły specjalnej, w tym 6 prowadzonych przez Powiat Tarnogórski.
8) Niespełna 33% obiektów sportowych na terenie powiatu tarnogórskiego dostosowana jest do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w przypadku bibliotek jest to niewiele ponad 40% ogółu budynków, natomiast w przypadku teatrów i instytucji muzycznych, muzeów, galerii sztuki oraz kin – 75%.
9) Szczególnie istotne znaczenie dla osób z niepełnosprawnościami ma dostęp do świadczeń rehabilitacji leczniczej, których na terenie powiatu tarnogórskiego udziela 7 podmiotów wykonujących działalność leczniczą, w tym także Wielospecjalistyczny Szpital Powiatowy w Tarnowskich Górach, prowadzący zakład rehabilitacji leczniczej.
10) Niepełnosprawność stanowi jedną z wiodących przyczyn korzystania z pomocy społecznej przez rodziny w powiecie tarnogórskim, a liczba tych rodzin w ostatnich latach wykazuje tendencję wzrostową.
11) Osoby z niepełnosprawnościami częściej, w relacji do ogółu społeczeństwa, zagrożone są wykluczeniem społecznym.
12) PCPR w Tarnowskich Górach prowadzi liczne działania z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim, są to w dużej mierze dofinansowania do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych oraz do likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych.
13) Na terenie Powiatu Tarnogórskiego działają dwa warsztaty terapii zajęciowej, będące jedną z podstawowych form aktywności, która wspomaga proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami.
14) PCPR w Tarnowskich Górach oferuje osobom z niepełnosprawnościami wsparcie w ramach Programu „Aktywny Samorząd”,

a także Programu „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej” oraz Programu „Opieka Wytchnieniowa”.

15) Zarówno wskaźnik aktywności zawodowej, jak i wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Polsce ogółem oraz w poszczególnych regionach jest znacznie niższy, w porównaniu do populacji pełnosprawnej.
16) Osoby z niepełnosprawnościami stanowią ok. 7,2% ogółu osób zarejestrowanych bezrobotnych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tarnowskich Górach.
17) Pracodawcy w powiecie tarnogórskim, mimo istniejących systemów dofinansowań i ulg, wykazują ograniczone zainteresowanie zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami, na co wskazuje relatywnie niewielka liczba wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej oferowanych tej szczególnej grupie odbiorców.
18) PUP w Tarnowskich Górach prowadzi liczne działania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim, takie jak doradztwo zawodowe, staże, czy szkolenia.
19) PCPR w Tarnowskich Górach, w ramach działań na rzecz przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami, udziela szerokich informacji o prawach i uprawnieniach tej szczególnej populacji.
20) Organizacje pozarządowe odgrywają ważną rolę w rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Rekomendacje

1) Rozwijanie sieci placówek edukacyjnych dostosowanych do osób z niepełnosprawnościami oraz zwiększanie dostępności specjalistycznego sprzętu i kadry dla tej szczególnej grupy uczniów.
2) Inicjowanie programów wspierających udział osób z niepełnosprawnościami w wydarzeniach sportowych i kulturalnych.
3) Wspieranie rozwoju obiektów sportowych oraz kulturalnych, a także środków transportu publicznego dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

4) Wspieranie likwidacji barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej.
5) Rozwijanie dostępności cyfrowej usług publicznych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
6) Zwiększanie wiedzy osób z niepełnosprawnościami w zakresie korzystania z publicznego systemu opieki zdrowotnej, w tym rehabilitacji leczniczej i psychiatrycznej.
7) Prowadzenie działań mających na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami.
8) Wspieranie rodzin dzieci z niepełnosprawnościami poprzez tworzenie systemowych programów pomocy i wsparcia.
9) Wspieranie systemu pieczy zastępczej i opieki instytucjonalnej dla dzieci z niepełnosprawnościami.
10) Wzmacnianie usług asystenckich i opiekuńczych, szczególnie na terenach wiejskich.
11) Zwiększenie dostępności wsparcia społecznego dla osób z niepełnosprawnościami, ułatwiającego aktywizację społeczną i integrację ze środowiskiem.
12) Rozwijanie sieci warsztatów terapii zajęciowej i innych form aktywizacji społecznej.
13) Wspieranie działań na rzecz zwiększenia aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez programy szkoleniowe i subsydiowane zatrudnienie.
14) Rozwijanie współpracy z pracodawcami, aby zwiększyć atrakcyjność zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.
15) Prowadzenie kampanii społecznych zwiększających świadomość na temat praw i potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
16) Inicjowanie koordynacji działań samorządowych w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami, w tym wzmocnienie współpracy z gminami w ramach tego obszaru działań.
17) Wspieranie NGO w działaniach integracyjnych i aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami.

18) Wspieranie rozwoju wolontariatu i inicjatyw społecznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami.
19) Podejmowanie działań na rzecz włączania osób z niepełnosprawnościami w procesy decyzyjne lokalnych społeczności.
20) Rozwijanie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami.

4.12. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
1. Rozwinięta baza oświatowa w zakresie placówek o specyfice szkoły specjalnej. 2. Dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowanej w ramach działalności Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tarnowskich Górach. 3. Dostęp do podstawowych świadczeń rehabilitacji leczniczej na terenie powiatu. 4. Dostęp do licznych działań z zakresu rehabilitacji społecznej realizowanych w ramach działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach. 5. Rosnąca wysokość środków finansowych przekazywanych Powiatowi przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami. 6. Działalność dwóch warsztatów terapii zajęciowej na terenie powiatu.	1. Rosnące rozpowszechnienie problemu niepełnosprawności w powiecie. 2. Rosnący udział osób z niepełnosprawnościami w ogóle populacji powiatu w wieku produkcyjnym. 3. Rosnąca liczba osób z niepełnosprawnościami wynikającymi z więcej niż jednej przyczyny. 4. Niedostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami większości obiektów sportowych oraz bibliotek na terenie powiatu. 5. Brak dostępu do świadczeń rehabilitacji psychiatrycznej osób dorosłych na terenie powiatu. 6. Rosnąca liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w związku z problemem niepełnosprawności. 7. Rosnąca liczba osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w PUP w Tarnowskich Górach.

7. Dostęp do licznych działań z zakresu rehabilitacji zawodowej realizowanych w ramach działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowskich Górach. 8. Działalność Środowiskowych Domów Samopomocy oraz 6 Domów Pomocy Społecznej na terenie powiatu. 9. Dostęp do poradnictwa prawnego, psychologicznego i socjalnego w ramach działań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach 10. Dostęp do Punktu Interwencji Kryzysowej na terenie powiatu. 11. Funkcjonowanie mieszkań wspomaganych i treningowych na terenie powiatu. 12. Funkcjonowanie w powiecie organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej i rehabilitacji społecznej oraz wspieranie ich działalności przez Powiat Tarnogórski.	8. Niski udział wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej dla osób z niepełnosprawnościami w ogóle miejsc dostępnych dla osób bezrobotnych. 9. Niski poziom zainteresowania osób z niepełnosprawnościami różnego rodzaju formami aktywizacji zawodowej. 10. Brak zakładów aktywności zawodowej, zakładów pracy chronionej oraz centrów/klubów integracji społecznej na terenie powiatu. 11. Ograniczone środki finansowe Powiatu Tarnogórskiego na działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami.
Szanse	Zagrożenia
1. Rosnąca świadomość społeczeństwa w zakresie konieczności respektowania praw osób z niepełnosprawnościami. 2. Wysoka dostępność do informacji możliwościach wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami. 3. Wysoka dostępność do informacji podmiotach udzielających świadczeń zdrowotnych, a także	1. Rosnące wskaźniki rozpowszechniania problemu niepełnosprawności w Polsce na przestrzeni ostatnich kilku lat. 2. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa i związany z tym wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami. 3. Brak aktualnych danych dot. liczby osób z niepełnosprawnościami ogółem,

o czasie oczekiwania na te świadczenia. 4. Dostępność do aktualnych danych dot. liczby osób z niepełnosprawnościami korzystających z rehabilitacji społecznej, dzięki wymaganiom dot. sprawozdawczości prowadzonej przez PCPR. 5. Dostępność do aktualnych danych dot. liczby osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, dzięki wymaganiom dot. sprawozdawczości prowadzonej przez PUP. 6. Dostępność licznych bezpłatnych szkoleń dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz powiatowych urzędów pracy. 7. Realizacja w Polsce „Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030. 8. Realizacja w województwie śląskim Wojewódzkiego programu dotyczącego wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2023-2027.	bez ograniczeń do osób z niepełnosprawnością prawną. 4. Niedostateczne kompetencje społeczne licznych grup ludności w obszarze wyszukiwania informacji w zakresie możliwości wsparcia oferowanych osobom z niepełnosprawnościami, a także w zakresie korzystania z systemu opieki zdrowotnej. 5. Ograniczone środki finansowe PFRON na rehabilitację społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnościami w relacji do stale rosnących potrzeb. 6. Nadmierna koncentracja polskiego systemu pomocy społecznej na opiece instytucjonalnej – powolny rozwój środowiskowych modelów opieki. 7. Niewystarczające środki finansowe na zmiany strukturalne w obszarze pomocy społecznej. 8. Długie czasy oczekiwania w przypadku wielu świadczeń w rehabilitacji leczniczej na rynku publicznym.

Podsumowanie
Analiza SWOT ukazuje szeroką bazę instytucjonalną i edukacyjną powiatu tarnogórskiego w zakresie wspierania osób z niepełnosprawnościami. Mocną

Podsumowanie
stroną w powiecie tarnogórskim jest dostęp do różnych form rehabilitacji społecznej i zawodowej, a także do pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Ważnym atutem są środki otrzymywane od PFRON oraz działalność warsztatów terapii zajęciowej i domów pomocy społecznej. Na uwagę zasługuje również rozwój mieszkań wspomaganych i treningowych oraz aktywność lokalnych organizacji pozarządowych. Jednocześnie słabe strony wskazują na narastające problemy związane ze wzrostem liczby osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza w wieku produkcyjnym. Brakuje zakładów pracy chronionej i centrów integracji społecznej, a obiekty sportowe i biblioteki są niedostosowane do potrzeb tej grupy. Ograniczona jest także oferta rehabilitacji psychiatrycznej, co utrudnia kompleksowe wsparcie. Ograniczone środki finansowe stanowią kolejne wyzwania. W otoczeniu zewnętrznym szansą jest rosnąca świadomość społeczna w zakresie konieczności respektowania praw osób z niepełnosprawnościami i wysoka dostępność do informacji dla osób z omawianej grupy. Istotne znaczenie mają również strategie i programy krajowe oraz regionalne na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Z drugiej strony zagrożeniem pozostaje starzenie się społeczeństwa, niedobór środków finansowych i nadmierna koncentracja systemu na opiece instytucjonalnej. Długie czasy oczekiwania na świadczenia rehabilitacyjne dodatkowo utrudniają skuteczne wsparcie tej grupy mieszkańców.

5. Zasoby instytucjonalne w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami

Polityka lokalna powiatu może być prawidłowo i efektywnie wdrażana za pomocą funkcjonujących na jego terenie jednostek samorządowych oraz pozarządowych. Wymienione niżej zasoby instytucjonalne w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, funkcjonujące na terenie powiatu tarnogórskiego, działają m.in. na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Powiatu dotkniętych problemem niepełnosprawności, w tym poprzez rozwiązywanie lub ograniczanie konkretnych problemów tej szczególnej grupy społecznej. Należą do nich głównie: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach i inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej, Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach, Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowskich Górach), a także instytucje integracji społecznej, placówki ochrony zdrowia i organizacje pozarządowe.

5.1. Infrastruktura pomocy społecznej

Na szczeblu powiatu zadaniami z zakresu pomocy społecznej zajmuje się **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) w Tarnowskich Górach.** Do zadań własnych powiatu w zakresie pomocy społecznej należą m.in.: prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi[97]. PCPR realizuje liczne działania w zakresie rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami, a także przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami, co szerzej opisano w rozdziale 4 niniejszego opracowania.

Z kolei zadania pomocy społecznej we wszystkich 9 gminach powiatu tarnogórskiego koordynują: **Centrum Usług Społecznych w Radzionkowie** oraz osiem Ośrodków Pomocy Społecznej (**MOPS w Tarnowskich Górach, MOPS w Miasteczku Śląskim, MOPS w Kaletach, GOPS w Krupskim Młynie, GOPS w Tworogu, GOPS w Zbrosławicach, OPS w Ożarowicach, OPS w Świerklańcu**). Do zadań własnych gmin w zakresie pomocy społecznej należą m.in.: udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym, przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych i celowych, organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach treningowych lub wspomaganych, dożywianie dzieci, kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu, organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami

[97] Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, Załącznik do Uchwały nr VI/25/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16.11.2020 r.

psychicznymi, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi[98].

Wszystkie wymienione wyżej instytucje pomocy społecznej na poziomie powiatowym i gminnym (PCPR, CUS, MOPS, OPS, GOPS), działające na terenie powiatu tarnogórskiego, zgodnie z zapisami Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, realizują liczne zadania mające na celu m.in.[99]:

- prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej, w tym wspieranie właściwego funkcjonowania rodziny, zapewniającej prawidłowy rozwój i opiekę wszystkim jej członkom – poprzez m.in. zwiększenie dostępności usług opieki nad małym dzieckiem do lat 3 w ramach rozwiązań instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych, wspieranie działań na rzecz rozwoju umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców, wzmacnianie rodziny w celu utrzymania prawa rodziców do opieki nad dziećmi i przeciwdziałanie dezintegracji rodziny, wsparcie i rozwój sieci wyspecjalizowanych placówek realizujących zadania na rzecz pomocy rodzinie (w tym z osobą z niepełnosprawnościami), realizację programów wsparcia dużych rodzin, prowadzenie lokalnych stron internetowych dotyczących problematyki rodziny,
- rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym oraz dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa – poprzez m.in. rozwój narzędzi lokalnej polityki senioralnej, wspieranie funkcjonowania podmiotów reprezentujących środowiska senioralne, podnoszenie jakości i dostępności usług (w tym opiekuńczo-pielęgnacyjnych, dostosowanych do potrzeb seniorów, świadczonych w miejscu zamieszkania), opracowywanie i wspieranie programów wspomagania opiekunów rodzinnych i opiekunów nieformalnych,

[98] Ibidem.
[99] Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030… op. cit.

upowszechnienie wiedzy na temat założeń i korzyści wynikających z rozwoju srebrnej gospodarki, edukowanie na temat bezpiecznego korzystania z rynku dóbr i usług przez osoby starsze, tworzenie warunków sprzyjających aktywności zawodowej seniorów, promowanie różnych form aktywności seniorów w społeczeństwie, wymianę dobrych praktyk w zakresie budowania i wzmacniania relacji międzypokoleniowych,

- wzmacnianie instytucji, organizacji i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz włączenia społecznego mieszkańców regionu oraz skuteczności działań w tym obszarze – poprzez m.in. realizowanie działań na rzecz reintegracji rodziny lub zapewnienia nowego środowiska rodzinnego dla dzieci pozbawionych opieki rodziców biologicznych, które przebywają w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, podejmowanie współpracy na rzecz osób bezrobotnych przez OPS, PUP i podmioty gospodarcze, diagnozę i monitorowanie sytuacji na rynku pracy, realizację działań wspierających tworzenie miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, prowadzenie działań umożliwiających pozostanie osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych w społeczności lokalnej, wzmacnianie bazy instytucjonalnej systemu pomocy i integracji społecznej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, tworzenie programów wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i społecznie wykluczonych.

Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zalicza się także domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodki wsparcia, ośrodki interwencji kryzysowej, ogrzewalnie, noclegownie, a także mieszkania treningowe oraz wspomagane.

Dom pomocy społecznej (DPS) świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne. Prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej przysługuje osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących

samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Jednostki te, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na DPS-y dla: osób w podeszłym wieku, osób przewlekle somatycznie chorych, osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, osób niepełnosprawnych fizycznie oraz osób uzależnionych od alkoholu[100]. Na terenie powiatu tarnogórskiego działają: DPS „Przyjaźń" w Tarnowskich Górach dla osób przewlekle somatycznie chorych, prowadzony przez Powiat Tarnogórski (130 miejsc), DPS w Miedarach dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, prowadzony przez Powiat Tarnogórski (56 miejsc), DPS Pod Aniołem w Tarnowskich Górach dla osób przewlekle psychicznie chorych, prowadzony przez Powiat Tarnogórski (80 miejsc), DPS prowadzony przez Ojców Kamilianów w Zbrosławicach na zlecenie Powiatu Tarnogórskiego dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie (95 miejsc), DPS prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Nakle Śląskim na zlecenie Powiatu Tarnogórskiego dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie (60 miejsc), DPS dla Osób Przewlekle Psychicznie Chorych prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Tarnowskich Górach na zlecenie Powiatu Tarnogórskiego dla osób przewlekle psychicznie chorych (62 miejsca)[101].

Placówka specjalistycznego poradnictwa (PSP) to jednostka wyspecjalizowana w zakresie świadczenia poradnictwa osobom i rodzinom, mającym trudności lub wykazującym potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Działania te obejmują poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa

[100] Ibidem.
[101] Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry, katowice.uw.gov.pl [dostęp: 12.09.2025 r.].

rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, natomiast poradnictwo psychologiczne przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Z kolei poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą z niepełnosprawnościami, a także terapię rodzinną[102]. Na terenie powiatu tarnogórskiego jednostką udzielającą specjalistycznego poradnictwa jest PCPR w Tarnowskich Górach (poradnictwo prawne, psychologiczne i socjalne) oraz MOPS w Tarnowskich Górach (poradnictwo rodzinne w zakresie przemocy domowej oraz pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi)[103].

Ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest **środowiskowy dom samopomocy (ŚDS) lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (KS).** Uczestnicy działań realizowanych przez ww. ośrodki wsparcia, w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych, wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Z kolei zakres usług świadczonych w klubach samopomocy ustalany jest przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej ten klub[104]. Na terenie Powiatu Tarnogórskiego funkcjonują dwa środowiskowe domy samopomocy. Miasto Tarnowskie Góry prowadzi ŚDS w Tarnowskich Górach przy ulicy Strzybnickiej 3. Priorytetowe kierunki działań terapeutycznych tej placówki obejmują kształtowanie i pogłębianie umiejętności samodzielnego

[102] Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214].
[103] Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry… op. cit.
[104] Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej… op. cit.

funkcjonowania i umiejętności interpersonalnych, rozwijanie zainteresowań i inspirowanie do nowych form aktywności, a także wsparcie w zakresie rehabilitacji społecznej. Placówka zapewnia miejsca dla 15 osób przewlekle psychicznie chorych, z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych[105]. Z kolei Środowiskowy Dom Samopomocy z siedzibą w Tarnowskich Górach przy ulicy Kard. S. Wyszyńskiego 135, który jest prowadzony przez Stowarzyszenie „Serdeczni" na zlecenie Powiatu. Placówka zapewnia miejsca dla 25 osób przewlekle psychicznie chorych, upośledzonych umysłowo oraz osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (typ łączony ABC). Świadczone usługi realizowane są w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych[106].

Ośrodek interwencji kryzysowej (OIK) to podmiot wyspecjalizowany w zakresie udzielania wsparcia stanowiącego zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach tej formy wsparcia udziela się natychmiastowej psychologicznej pomocy specjalistycznej, a także poradnictwa socjalnego lub prawnego[107]. W powiecie tarnogórskim nie funkcjonuje OIK, natomiast PCPR w Tarnowskich Górach od roku 2021 prowadzi Punkt Interwencji Kryzysowej (PIK)[108].

Zadania z zakresu pomocy społecznej kierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania mogą być także realizowane

[105] Dane ŚDS w Tarnowskich Górach, sdstg.pl.
[106] Raporty o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024… op. cit.
[107] Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej… op. cit.
[108] Raporty o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024… op. cit.

poprzez inne formy pomocy, takie jak: mieszkania treningowe i wspomagane, noclegownie, ogrzewalnie oraz rodzinne domy pomocy[109]. Na terenie powiatu tarnogórskiego działają 3 mieszkania wspomagane dysponujące łącznie 11 miejscami (przy GOPS w Tworogu oraz przy MOPS w Tarnowskich Górach) oraz 13 mieszkań treningowych, dysponujących łącznie 56 miejscami (przy MOPS w Tarnowskich Górach, przy PCPR w Tarnowskich Górach, przy MOPS w Miasteczku Śląskim oraz przy MOPS w Świerklańcu[110].

Wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających na terenie powiatu tarnogórskiego przedstawiono w tabeli XXII.

Tab. XXII. Wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim

Lp.	Jednostka organizacyjna	JST	Adres
1	PCPR w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. H. Sienkiewicza 16 42-600 Tarnowskie Góry
2	CUS w Radzionkowie	Gmina Radzionków	ul. Jana Kużaja 19 41-922 Radzionków
3	MOPS w Tarnowskich Górach	Gmina Tarnowskie Góry	ul. Wincentego Janasa 9 42-612 Tarnowskie Góry
4	MOPS w Miasteczku Śląskim	Gmina Miasteczko Śląskie	ul. Staromiejska 8 42-610 Miasteczko Śląskie
5	MOPS w Kaletach	Gmina Kalety	ul. Żwirki i Wigury 2 42-660 Kalety
6	GOPS w Krupskim Młynie	Gmina Krupski Młyn	ul. Zawadzkiego 3 42-693 Krupski Młyn
7	GOPS w Tworogu	Gmina Tworóg	ul. Zamkowa 16 42-690 Tworóg

[109] Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej… op. cit.
[110] Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry… op. cit.

Lp.	Jednostka organizacyjna	JST	Adres
8	GOPS w Zbrosławicach	Gmina Zbrosławice	ul. Mikulczycka 9 42-675 Ziemięcice
9	OPS w Ożarowicach	Gmina Ożarowice	ul. Zwycięstwa 21 42-624 Tąpkowice
10	OPS w Świerklańcu	Gmina Świerklaniec	ul. Główna 62 42-620 Nakło Śląskie
11	DPS w Miedarach	Powiat Tarnogórski	ul. Zamkowa 7 42-676 Miedary
12	DPS Pod Aniołem	Powiat Tarnogórski	ul. Kościelna 34 42-609 Tarnowskie Góry
13	DPS „Przyjaźń”	Powiat Tarnogórski	ul. Włoska 24 42-600 Tarnowskie Góry
14	DPS prowadzony przez Ojców Kamilianów	Zakon Posługujący Chorym OO. Kamilianie w Tarnowskich Górach	ul. Wolności 34 42-674 Zbrosławice
15	DPS prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Nakle Śląskim	Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza	ul. Główna 8 42-620 Nakło Śląskie
16	DPS dla Osób Przewlekle Psychicznie Chorych prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza	Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza	ul. Gliwicka 22 42-600 Tarnowskie Góry
17	PSP przy PCPR w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. H. Sienkiewicza 16 42-600 Tarnowskie Góry

Lp.	Jednostka organizacyjna	JST	Adres
18	PSP przy MOPS w Tarnowskich Górach	Gmina Tarnowskie Góry	ul. Bytomska 15 42-600 Tarnowskie Góry
19	ŚDS w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. Strzybnicka 3 42-609 Tarnowskie Góry
20	ŚDS przy Stowarzyszeniu „Serdeczni” w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. Wyszyńskiego 135 42-612 Tarnowskie Góry
21	PIK przy PCPR w Tarnowskich Górach	Powiat Tarnogórski	ul. H. Sienkiewicza 16 42-600 Tarnowskie Góry
22	Mieszkanie wspomagane przy GOPS w Tworogu	Gmina Tworóg	ul. Zamkowa 16 42-690 Tworóg
23	Mieszkania wspomagane przy MOPS w Tarnowskich Górach (2 mieszkania)	Gmina Tarnowskie Góry	ul. Janasa 9 42-612 Tarnowskie Góry
24	Mieszkania treningowe przy MOPS w Tarnowskich Górach (9 mieszkań)	Gmina Tarnowskie Góry	ul. Janasa 9 42-612 Tarnowskie Góry
25	Mieszkania treningowe przy PCPR w Tarnowskich Górach (2 mieszkania)	Powiat Tarnogórski	ul. Opolska 26A i 26B 42-600 Tarnowskie Góry
26	Mieszkanie treningowe przy	Gmina Miasteczko Śląskie	ul. Staromiejska 8 42-610 Miasteczko Śląskie

Lp.	Jednostka organizacyjna	JST	Adres
	MOPS w Miasteczku Śląskim (3)		
27	Mieszkanie treningowe przy MOPS w Świerklańcu (1)	Gmina Świerklaniec	ul. Główna 62 42-620 Nakło Śląskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry, katowice.uw.gov.pl [dostęp: 12.09.2025 r.] oraz serwisy internetowe wskazanych w tabeli jednostek

5.2. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach

Powiaty zgodnie ze swoimi kompetencjami tworzą na swoim terenie powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności, które zajmują się wydawaniem, jako organ I instancji orzeczeń o niepełnosprawności oraz o stopniu niepełnosprawności[111]. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach obsługuje mieszkańców dwóch powiatów: tarnogórskiego i lublinieckiego, w zakresie wydawania ww. orzeczeń. PZOON ma siedzibę w Tarnowskich Górach przy ul. Sienkiewicza 16.

5.3. Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych

Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych (PSRON) w Powiecie Tarnogórskim jest organem opiniodawczo-doradczym i działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Do zakresu jej zadań należy[112]:

[111] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej… op. cit., art. 6 ust 1.
[112] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej… op. cit., art. 44b.

1) inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych,
2) opiniowanie projektów powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
3) ocena realizacji ww. programów,
4) opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez radę powiatu pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych.

5.4. Powiatowy Urząd Pracy

Głównymi instytucjami realizującymi zadania z zakresu aktywizacji zawodowej na poziomie powiatu są Powiatowe Urzędy Pracy (PUP). Do zadań samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy należy m.in. pozyskiwanie i realizowanie ofert pracy, rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy, organizowanie i finansowanie form pomocy ww. osobom (w szczególności pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, szkoleń, staży oraz prac interwencyjnych i robót publicznych), kontrola prawidłowości realizowanych form pomocy, realizacja zadań w ramach powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, a także współpraca z gminami w zakresie upowszechniania ofert pracy, informacji o usługach poradnictwa zawodowego oraz dostępnych formach pomocy[113]. Powiatowy Urząd Pracy (PUP) w Tarnowskich Górach oferuje szerokie wsparcie dla osób bezrobotnych, w tym także z niepełnosprawnościami, pomagając im w integracji na rynku pracy oraz w poprawie ich sytuacji zawodowej. PUP przede wszystkim rejestruje osoby z niepełnosprawnościami jako bezrobotne lub poszukujące pracy, co umożliwia im dostęp do różnych form pomocy, takich jak doradztwo zawodowe i pośrednictwo pracy. Urząd ten oferuje programy aktywizacyjne, które uwzględniają indywidualne potrzeby i ograniczenia wynikające z niepełnosprawności, pomagając w wyborze

[113] Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia [Dz.U. 2025 poz. 620], art. 38 ust. 1.

odpowiedniego zatrudnienia lub podnoszeniu kwalifikacji. Kolejnym z istotnych działań jest organizacja szkoleń oraz kursów zawodowych, umożliwiających zdobycie nowych umiejętności i zwiększenie szans na zatrudnienie. Ważnym elementem wsparcia jest także oferowanie prac interwencyjnych i staży, które umożliwiają zdobycie doświadczenia zawodowego w warunkach dostosowanych do indywidualnych potrzeb beneficjentów. W przypadku osób z niepełnosprawnościami PUP współpracuje z także z pracodawcami, aby zapewnić odpowiednie warunki pracy i wspierać adaptację osób z tego typu trudnościami. Pracodawcy mogą liczyć na refundacje części kosztów zatrudnienia takich pracowników jak również na refundację kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. PUP realizuje także usługi pośrednictwa pracy, które obejmują pomoc w znalezieniu odpowiedniego miejsca zatrudnienia oraz przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej[114].

Powiatowe urzędy pracy w województwie śląskim, w ramach działań mających na celu wspieranie aktywności zawodowej i przeciwdziałanie bezrobociu, zajmują się m.in. poprawą efektywności aktywizacji zawodowej oraz rozwojem usług i instrumentów rynku pracy, a także wdrażaniem programów dostosowywania kwalifikacji osób dorosłych do potrzeb regionalnego rynku pracy (w tym także osób z niepełnosprawnościami)[115]. PUP w Tarnowskich Górach realizuje liczne działania w zakresie rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, co szerzej opisano w rozdziale 4 niniejszego opracowania.

5.5. Instytucje integracji społecznej i zawodowej

Dzięki realizacji działań z zakresu integracji społecznej osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym m.in. osoby z niepełnosprawnościami, mogą stawać się pełnoprawnymi uczestnikami życia społecznego.

[114] Informacje Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Funkcjonowanie Wojewódzkich i Powiatowych Urzędów Pracy, www.gov.pl.
[115] Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030… op. cit.

Działania te sprzyjają zwiększaniu poczucia przynależności, umożliwiają nawiązywanie i podtrzymywanie relacji społecznych, a także poprawę poczucia własnej wartości. Integracja ta obejmuje także obszar aktywizacji zawodowej, co jest szczególnie istotne, ponieważ praca dla osób z niepełnosprawnościami jest często główną formą uczestnictwa w życiu społeczno-gospodarczym. Jej brak oznacza nie tylko brak środków finansowych, ale również deficyty psychospołeczne. Dlatego też ważną kwestią jest właściwe przygotowanie instytucji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami do realizacji zadań w zakresie rehabilitacji zawodowej[116]. Rehabilitacją zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zajmują się warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, zakłady pracy chronionej oraz centra i kluby integracji społecznej.

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom z niepełnosprawnościami, niezdolnym do podjęcia pracy, możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. WTZ służą reintegracji zawodowej i społecznej poprzez terapię zajęciową, treningi umiejętności życiowych i społecznych, pomoc w kontakcie z pracodawcami, podjęciu i utrzymaniu pracy[117]. Metody rehabilitacji i sposób jej realizacji w WTZ są dostosowane do specyfiki niepełnosprawności uczestników. Z uwagi na specyfikę niepełnosprawności związanej z chorobą psychiczną, odrębnie tworzone są warsztaty terapii zajęciowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi[118]. Jak już wspomniano w rozdziale 4 niniejszego opracowania, na terenie powiatu tarnogórskiego działają dwa warsztaty: WTZ prowadzony przez Salezjański Ośrodek Szkolno-Wychowawczy

[116] Załuska M., Opieka zdrowotna i wsparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2015.
[117] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 44 z późn. zm.].
[118] Załuska M., Opieka zdrowotna i wsparcie społeczne… op. cit.

w Tarnowskich Górach oraz WTZ w Kaletach-Drutarni prowadzony przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Śląski Oddział Regionalny w Katowicach.

Celem działania **zakładów aktywności zawodowej** (**ZAZ**) jest aktywizacja zawodowa osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, a także osób chorujących psychicznie, z autyzmem lub niepełnosprawnością intelektualną posiadających umiarkowany stopień niepełnosprawności, u których istnieje potrzeba podjęcia zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej. ZAZ to wyodrębniona organizacyjnie i finansowo jednostka tworzona przez powiat, gminę, stowarzyszenie lub inną organizację społeczną, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami. W zakładzie aktywności zawodowej co najmniej 70% ogółu zatrudnionych stanowią osoby z niepełnosprawnościami ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną. Zakłady aktywności zawodowej stanowią ogniwo pośrednie pomiędzy warsztatami terapii zajęciowej i zakładami pracy chronionej[119]. Niestety na terenie powiatu tarnogórskiego nie funkcjonuje żaden zakład aktywności zawodowej. W całym województwie jest tylko 16 tego rodzaju podmiotów[120].

Kolejnym etapem w procesie przywracania osób z niepełnosprawnościami, w tym w związku z zaburzeniami psychicznymi, na rynek pracy jest praca w **zakładzie pracy chronionej (ZPCh)**. W trakcie tego procesu osoby z niepełnosprawnościami powinny nabyć umiejętności w miarę samodzielnej pracy u pracodawcy działającego na warunkach rynkowych, posiadającego odpowiednio przygotowane stanowiska pracy i dostosowane do indywidualnych potrzeb tych osób. Po zakończeniu tego procesu osoba z niepełnosprawnościami powinna być przygotowana do wejścia na

[119] Politaj A., Zakłady aktywności zawodowej i ich rola w procesie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 139, Ekonomia, 2010.
[120] Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry… op. cit.

otwarty (niechroniony) rynek pracy[121]. Niestety na terenie powiatu tarnogórskiego nie funkcjonuje żaden zakład pracy chronionej. W całym województwie jest 66 tego rodzaju podmiotów[122].

Centrum integracji społecznej (CIS) realizuje reintegrację zawodową i społeczną poprzez kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu, nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych, naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą, uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi[123]. Centrum Integracji Społecznej może być utworzone przez JST, organizacje pozarządowe, podmioty kościelne i spółdzielnie socjalne osób prawnych. Zdecydowana większość CIS prowadzona jest przez podmioty ekonomii społecznej[124]. Oferta zatrudnienia w CIS może być skierowana do m.in. osób uzależnionych od alkoholu i/lub uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, a także osób z zaburzeniami psychicznymi, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego[125]. Niestety na terenie powiatu tarnogórskiego nie funkcjonuje żadne centrum integracji społecznej. W całym województwie są tylko 34 tego rodzaju podmioty[126].

Kluby integracji społecznej (KIS), podobnie jak CIS, prowadzą reintegrację społeczną i zawodową polegającą, m.in. na organizowaniu działań mających na celu pomoc w znalezieniu pracy, robót publicznych,

[121] Ibidem.
[122] Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry… op. cit.
[123] Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym [Tekst jedn. Dz.U. 2022 poz. 2241 z późn. zm.].
[124] Dane Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej, Podmioty Zatrudnienia Socjalnego – CIS i KIS, gov.pl.
[125] Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym… op. cit.
[126] Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry… op. cit.

prac społecznie użytecznych, poradnictwa prawnego, staży, działań samopomocowych. Funkcjonowanie KIS może być współfinansowane ze środków UE lub JST. KIS również mogą być tworzone przez JST, organizacje pozarządowe, podmioty kościelne i spółdzielnie socjalne osób prawnych. Zdecydowana większość KIS prowadzona jest JST lub podległe im jednostki organizacyjne, jak np. OPS lub DPS[127]. W KIS prowadzone są zajęcia o charakterze integracyjnym, pomagające w kształtowaniu aktywnej postawy zarówno w życiu zawodowym, jak i społecznym, w tym zajęcia grupowe i indywidualne, poradnictwo psychologiczne oraz prawne, zatrudnieniowe i samopomocowe. Działają one również na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych żyjących na danym terenie. Pomagają im współorganizować się, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy lub rozpoczęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej[128]. Niestety na terenie powiatu tarnogórskiego nie funkcjonuje żaden klub integracji społecznej. W całym województwie jest tylko 36 tego rodzaju podmiotów[129].

6. Założenia strategiczne

6.1. Cele operacyjne, zaplanowane interwencje i wskaźniki ich realizacji

Cel główny	**Osiągnięcie możliwie najwyższego poziomu funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej w populacji osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim**

[127] Dane Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej, Podmioty Zatrudnienia… op. cit.
[128] Szeroczyńska M., Klub integracji społecznej instrumentem przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami, Szkoła Specjalna, Nr 5 (316), Tom LXXXIII, Warszawa 2022.
[129] Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry… op. cit.

Cel operacyjny 1	Wsparcie osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w zakresie zaspokajania potrzeb związanych z codziennym funkcjonowaniem

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.1	Dofinansowanie zaopatrzenia osób z niepełnosprawnościami w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	2026-2035	PCPR	1. Liczba osób korzystających ze wsparcia 2. Kwota udzielonego dofinansowania
1.2	Realizacja programu „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej”	2026-2035	PCPR	1. Liczba osób korzystających ze wsparcia
1.3	Realizacja programu „Opieka Wytchnieniowa”	2026-2035	PCPR	1. Liczba osób korzystających ze wsparcia w formie dziennej 2. Liczba osób korzystających ze wsparcia w formie całodobowej
1.4	Umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami pobytu w domach pomocy społecznej	2026-2035	Starostwo Powiatowe NGO	1. Liczba DPS 2. Liczba uczestników DPS 3. Kwota wydatkowana na zadanie
1.5	Wczesne rozpoznawanie i diagnozowanie ograniczeń rozwojowych i niepełnosprawności	2026-2035	PPP	1. Liczba wydanych opinii 2. Liczba wydanych orzeczeń

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.6	Zapewnienie kształcenia specjalnego dla dzieci z niepełnosprawnościami	2026-2035	Starostwo Powiatowe NGO	1. Liczba placówek kształcenia specjalnego 2. Liczba uczniów w placówkach kształcenia specjalnego

Cel operacyjny 2	**Wsparcie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym poprzez działania z zakresu rehabilitacji społecznej**

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.1	Upowszechnianie informacji o warunkach i zasadach korzystania ze środków PFRON w zakresie rehabilitacji społecznej	2026-2035	PCPR	1. Liczba upowszechnionych informacji o ofertach działań w zakresie rehabilitacji społecznej dla osób z niepełnosprawnościami
1.2	Likwidacja barier funkcjonalnych w placówkach i urzędach	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba zlikwidowanych barier funkcjonalnych 2. Kwota wydatkowana na zadanie
1.3	Dostosowanie szkół działających na terenie powiatu do	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba zlikwidowanych

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
	specyficznych potrzeb uczniówz niepełnosprawnościami			barier funkcjonalnych 2. Kwota wydatkowana na zadanie 3. Liczba szkół/klas integracyjnych
1.4	Dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych zgodnie z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	PCPR	1. Liczba osób korzystających ze wsparcia 2. Kwota udzielonego dofinansowania
1.5	Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	2026-2035	PCPR	1. Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających ze wsparcia 2. Liczba opiekunów osób z niepełnosprawnościami korzystających ze wsparcia 3. Kwota udzielonego dofinansowania
1.6	Dofinansowanie imprez, sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych na rzecz osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	Starostwo Powiatowe PCPR	1. Liczba podpisanych umów 2. Liczba uczestników 3. Kwota udzielonego dofinansowania
1.7	Realizacja programu „Aktywny samorząd”	2026-2035	PCPR	1. Liczba osób korzystających ze wsparcia

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
				2. Kwota udzielonego dofinansowania
1.8	Umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej	2026-2035	PCPR NGO	1. Liczba WTZ 2. Liczba uczestników WTZ 3. Kwota wydatkowana na zadanie
1.9	Umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwa w środowiskowych domach samopomocy	2026-2035	Starostwo Powiatowe NGO	1. Liczba ŚDS 2. Liczba uczestników ŚDS 3. Kwota wydatkowana na zadanie
1.10	Monitorowanie dostępu do mieszkań chronionych i wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami na terenie powiatu	2026-2035	PCPR	1. Liczba mieszkań chronionych i miejsc w tych mieszkaniach 2. Liczba mieszkań wspomaganych i miejsc w tych mieszkaniach
1.11	Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych służących rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO 3. Kwota wydatkowana na zadanie

Cel operacyjny 3	**Wsparcie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w rynku pracy poprzez działania z zakresu rehabilitacji zawodowej i zatrudniania**

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.1	Upowszechnianie informacji o warunkach i zasadach korzystania ze środków PFRON w zakresie rehabilitacji i aktywności zawodowej	2026-2035	PUP	1. Liczba upowszechnionych informacji o ofertach działań w zakresie rehabilitacji i aktywności zawodowej dla osób z niepełnosprawnościami
1.2	Zwiększanie dostępności do podstawowych usług i instrumentów rynku pracy dla osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	PUP	1. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami objętych pomocą PUP
1.3	Prowadzenie kampanii informacyjnej adresowanej do pracodawców promującej zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	PUP	1. Liczba działań
1.4	Zwiększenie udziału zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie osób podejmujących zatrudnienie zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy	2026-2035	PUP	1. Liczba osób z niepełnosprawnościami, które znalazły zatrudnienie

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.5	Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych służących aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO 3. Kwota wydatkowana na zadanie

Cel operacyjny 4	**Wsparcie poczucia bezpieczeństwa osób z niepełnosprawnościami poprzez działania na rzecz przestrzegania ich praw oraz zapobiegania ich dyskryminacji i stygmatyzacji**

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.1	Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie kształtowania wobec osób z niepełnosprawnościami właściwych postaw społecznych oraz konieczności respektowania ich praw	2026-2035	Starostwo Powiatowe PCPR NGO PWDL PO	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań
1.2	Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych dotyczących praw i uprawnień osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	PCPR NGO	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań

Cel operacyjny 5	**Skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami**

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.1	Realizacja, koordynowanie i monitorowanie programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami	2026-2035	Starostwo Powiatowe PSRON	1. Liczba sprawozdań z monitoringu
1.2	Przygotowanie i udostępnienie aktualizowanego przewodnika informującego o lokalnie dostępnych formach opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, rehabilitacji społecznej i aktywizacji zawodowej dla osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi – w postaci papierowej lub elektronicznej	2026-2035	Starostwo Powiatowe PCPR PUP	1. Liczba opracowań lub aktualizacji przewodnika dostępnych formach pomocy 2. Liczba miejsc publikacji 3. Liczba odsłon publikacji
1.3	Koordynacja realizacji Programu z realizacją zadań wynikających z celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 (SRPS)	2026-2035	Zgodnie z SRPS na lata 2026-2035	Zgodnie z SRPS na lata 2026-2035
1.4	Koordynacja realizacji Programu z realizacją zadań wynikających z celów Programu	2026-2035	Zgodnie z POZP na lata	Zgodnie z POZP na lata 2026-2035

Nr	Zaplanowane interwencje	Okres realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
	Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 (POZP)		2026-2035	

6.2. Finansowanie realizacji zaplanowanych działań

Interwencje zaplanowane w ramach realizacji Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 finansowane będą z budżetu Powiatu Tarnogórskiego oraz innych źródeł pozabudżetowych.

6.3. Wdrażanie, monitoring i ewaluacja programu

Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 zostanie przyjęty w formie uchwały Rady Powiatu. Z uwagi na długotrwały charakter czasowy Programu dopuszczenia się możliwość aktualizacji dokumentu. Wdrażane zmiany będą także podlegały uchwaleniu przez Radę Powiatu.

Monitoring Programu oparty będzie o opracowywanie sprawozdań rocznych oraz sprawozdania końcowego z wszystkich zrealizowanych działań. Elementarną częścią składową sprawozdań będą sprawozdania cząstkowe, składane przez podmioty realizujące zadania wskazane w programie (zarówno te składane obligatoryjnie, jak i fakultatywnie – w przypadku jednostek, które nie są podległe lub nadzorowane przez powiat). Monitoring nie będzie obejmował zadań wynikających z innych komplementarnych dokumentów strategicznych, na które powołano się w celu operacyjnym 5, ponieważ ich realizacja będzie monitorowana zgodnie z zapisami zawartymi w tych dokumentach. Zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji

zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych[130] Powiat Tarnogórski będzie corocznie przekazywał Wojewodzie Śląskiemu informację z realizacji Programu.

Po zakończeniu realizacji Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami dla Powiatu Tarnogórskiego na lata 2026-2035 zostanie opracowany raport ewaluacyjny, zawierający opis zrealizowanych działań, przedstawienie uzyskanych wartości mierników efektywności, ocenę skuteczności i efektów realizacji programu, a także wnioski i rekomendacje na przyszłość. Ewaluacja w perspektywie długofalowej będzie pomocna w planowaniu i realizacji dalszych efektywnych działań w obszarze działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

[130] Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej… op. cit., art. 35a, ust. 1 pkt 3.

Spis tabel

Tab. I. Osoby z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim na tle województwa śląskiego w roku 2011 oraz 2021 w świetle wyników Narodowych Spisów Powszechnych 28
Tab. II. Osoby z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim wg ekonomicznych grup wieku i płci w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego 29
Tab. III. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim wg ekonomicznych grup wieku i płci w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego 31
Tab. IV. Osoby z niepełnosprawnościami w gminach powiatu tarnogórskiego w roku 2021 w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego 32
Tab. V. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w powiecie tarnogórskim w roku 2021 według stopnia niepełnosprawności w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego 33
Tab. VI. Wybrane zadania Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnowskich Górach w latach 2020-2024 34
Tab. VII. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem liczby symboli przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. w latach 2022-2024..... 35
Tab. VIII. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem symbolu przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku powyżej 16 r. ż. w latach 2022-2024..... 36
Tab. IX. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem liczby symboli przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. w latach 2022-2024 38

Tab. X. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z uwzględnieniem symbolu przyczyny niepełnosprawności wydane przez PZOON w Tarnowskich Górach mieszkańcom powiatu tarnogórskiego w wieku poniżej 16 r. ż. w latach 2022-2024 38
Tab. XI. Średniomiesięczna liczba dzieci w powiecie tarnogórskim, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny oraz dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego w roku 2023 w podziale na gminy 40
Tab. XII. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w oddziałach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych w szkołach specjalnych w powiecie tarnogórskim w roku 2020 i 2024 42
Tab. XIII. Obiekty sportowe w powiecie tarnogórskim w roku 2018 i 2022 45
Tab. XIV. Przystosowanie publicznych instytucji kultury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w roku 2023 na tle województwa śląskiego i kraju 47
Tab. XV. Rodziny korzystające z pomocy społecznej w powiecie tarnogórskim według przyczyn w latach 2020-2024 51
Tabela XVI. Środki PFRON otrzymane na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w latach 2020-2024..... 54
Tabela XVII. Liczba beneficjentów wsparcia udzielonego osobom z niepełnosprawnościami przez PCPR w latach 2020-2024..... 65
Tabela XVIII. Problem bezrobocia w populacji osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w latach 2021-2025. 68
Tab. XIX. Struktura problemu bezrobocia w populacji osób z niepełnosprawnościami w powiecie tarnogórskim w 2025 roku 69
Tabela XX. Liczba bezrobotnych z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tarnowskich Górach w latach 2022-2024 w podziale na gminy 71
Tabela XXI. Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających ze wsparcia PUP w Tarnowskich Górach w latach 2022-2024 74

Bibliografia

1. Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością dla Jednostek Samorządu Terytorialnego, Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych, niepelnosprawni.gov.pl.
2. Bank Danych Lokalnych, NSP 2021, Ludność, bdl.stat.gov.pl.
3. BASiW, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl.
4. Bezrobotni z niepełnosprawnością, raport za 2024 rok, Departament Rynku Pracy, MRPiPS, psz.praca.gov.pl.
5. Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia. Stan w końcu lipca 2025 r., stat.gov.pl.
6. classification of functioning, disability and health (ICF). Światowa Organizacja Zdrowia 2009.
7. Dane Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej, Podmioty Zatrudnienia Socjalnego – CIS i KIS, www.gov.pl.
8. Dane Portalu Organizacji Pozarządowych, spis.ngo.pl.
9. Dane PPP w Tarnowskich Górach, poradniatg.pl.
10. Dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl.
11. Gąciarz, B., & Rudnicki, S. (red.). (2014). Polscy niepełnosprawni. Od kompleksowej diagnozy do nowego modelu polityki społecznej. Kraków: Wydawnictwo AGH.
12. GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski – 4 kwartał 2024 r., stat.gov.pl.
13. GUS, Bank danych lokalnych, bdl.stat.gov.pl.
14. ICF. Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia, International classification of functioning, disability and health (ICF). Światowa Organizacja Zdrowia 2009.
15. ILO, Disability and work, ilo.org.
16. Informacje Centrum Kultury Śląskiej, cekus.pl.

17. Informacje Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Funkcjonowanie Wojewódzkich i Powiatowych Urzędów Pracy, www.gov.pl.
18. Informacje Powiatowego Młodzieżowego Domu Kultury, mdk.tgory.pl.
19. Informator o umowach NFZ, aplikacje.nfz.gov.pl.
20. Interdyscyplinarne Studia Teoretyczno-Empiryczne, 4, 2019, s. 33-43.
21. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. [Dz.U. 2012 poz. 1169].
22. Kuzior A., Niepełnosprawność – wstęp do problematyki, Etyka Biznesu i Zrównoważony Rozwój.
23. NFZ – Gdzie się leczyć?, gsl.nfz.gov.pl.
24. Ocena zasobów pomocy społecznej Województwo śląskie 2025, ROPS Katowice.
25. Olesiejuk M., Charakterystyka podstawowe rodzaje niepełnosprawności, ich skutki, stopnie, konsekwencje dla funkcjonowania, Menedżerska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie, Uczelnia bez barier, dostępna dla wszystkich, Warszawa 2020.
26. Opieka wytchnieniowa dla Jednostek Samorządu Terytorialnego, Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych, niepelnosprawni.gov.pl.
27. Osoby niepełnosprawne, Aktywizacja zawodowa, PFRON, pfron.org.pl.
28. Politaj A., Zakłady aktywności zawodowej i ich rola w procesie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 139, Ekonomia, 2010.
29. Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2024-2028, rops-katowice.pl.
30. Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz sprzęt rehabilitacyjny, PFRON, pfron.org.pl.
31. Raporty o stanie Powiatu Tarnogórskiego za lata 2020-2024, bip.tarnogorski.pl.
32. Rejestr szkół i placówek oświatowych, rspo.gov.pl.

33. Roczny Program Współpracy Powiatu Tarnogórskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2025 rok, bip.tarnogorski.pl.
34. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności [Tekst jedn. Dz.U. 2021 poz. 857 z późn. zm.].
35. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej [Tekst jedn. Dz. U. 2021 poz. 265 z późn. zm.].
36. Sprawozdania MRiPS, PUP w Tarnowskich Górach, tarnowskiegory.praca.gov.pl.
37. Sprawozdania z działalności PCPR w Tarnowskich Górach za lata 2020-2024, bip.tarnogorski.pl.
38. Sprawozdanie z realizacji rocznego programu współpracy Powiatu Tarnogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 rok (stan na 31.12.2024 r.), bip.tarnogorski.pl.
39. Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, Załącznik do Uchwały nr VI/25/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16.11.2020 r.
40. Szeroczyńska M., Klub integracji społecznej instrumentem przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami, Szkoła Specjalna, Nr 5 (316), Tom LXXXIII, Warszawa 2022.
41. Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej, rejestry, katowice.uw.gov.pl [dostęp: 12.09.2025 r.].
42. Turnusy rehabilitacyjne, PFRON, pfron.org.pl.
43. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214].

44. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym [Tekst jedn. Dz.U. 2022 poz. 2241 z późn. zm.].
45. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych [Dz.U. 2019 poz. 1818 z późn. zm.].
46. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1491 z późn. zm.].
47. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 913].
48. Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia [Dz.U. 2025 poz. 620], art. 38 ust. 1.
49. Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 806].
50. WHO, Health topics, Disability, www.who.int.
51. Wojewódzki Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla województwa śląskiego, Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, https://www.katowice.uw.gov.pl.
52. Wojewódzki Program Dotyczącego Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych na lata 2023-2027, niepelnosprawni.slaskie.pl.
53. Wsparcie dla osób niepełnosprawnych, Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, wupkatowice.praca.gov.pl.
54. Załuska M., Opieka zdrowotna i wsparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2015.